

TALIS 2018

En studie om lärares och rektorers
arbete i grund- och gymnasieskolan

Delrapport 2

TALIS 2018

En studie om lärares och rektorers
arbete i grund- och gymnasieskolan
Delrapport 2

Beställningsuppgifter:
Skolverkets publikationsservice
Telefon: 08-527 332 00
E-postadress: publikationsorder@skolverket.se
www.skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421
ISRN: SKOLV-R-2020:2-SE
Beställningsnr: 20:1585

Omslagsbild: Elke Welzbacher
Grafisk form: AB Typoform
Tryck: Elanders Sverige
Upplaga: 250 ex

Skolverket, Stockholm, 2020

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
1. Inledning	9
1.1 Vad är TALIS?	9
1.2 Vilka deltog i TALIS 2018?	10
1.3 Hur genomfördes TALIS 2018?	12
1.4 Studiens ramverk	12
1.5 Hur ska resultaten tolkas?	13
1.6 Disposition	14
2. Delaktighet och lärarnas samarbete	15
2.1 Delaktighet och beslut	16
2.2 Lärares samarbete	20
3. Lärares återkoppling	24
3.1 Högstadielärarnas återkoppling	25
3.2 Återkopplingen har ökat från 2013 till 2018	27
3.3 Återkopplingen i Sverige på de tre nivåerna	28
3.4 Återkoppling som hade positiv inverkan på lärarnas undervisning	28
4. Rektorernas och lärarnas stress	32
4.1 Rektorernas stress	33
4.2 Lärarnas stress	35
4.3 Faktorer som samvarierar med lärarnas stress	41
5. Rektorsers arbetstillfredsställelse	44
5.1 Arbetstillfredsställelse med den nuvarande arbetsplatsen	45
5.2 Arbetstillfredsställelse med yrkesvalet	45
5.3 Rektorsers lön och anställningsvillkor	49
5.4 Jämförelser mellan rektorsers och lärares arbetstillfredsställelse	50
5.5 Vilka faktorer samvarierar med rektorernas arbetstillfredsställelse?	52
6. Avslutande reflektioner	54
Referenser	57

Förord

Denna rapport är den andra av två delrapporter som redovisar resultat från TALIS 2018. TALIS är en förkortning för The Teaching and Learning International Survey och organiseras av OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). TALIS fokuserar på lärares och rektorers arbete i grund- och gymnasieskolan. I juni 2019 publicerade Skolverket den första nationella delrapporten som byggde på den internationella rapporten TALIS 2018 (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners.

I den första delrapporten redovisade vi lärares och rektorers bakgrund och erfarenhet, undervisningsmiljön på skolan, lärares och rektorers kompetensutveckling samt lärares självförtroende och arbetstillfredsställelse.

I delrapport 2 fokuserar vi på lärares och rektorers delaktighet och lärares samarbete, lärares återkoppling, den upplevda stressen för lärare och rektorer samt rektorers arbetstillfredsställelse. Precis som i den tidigare delrapporten redovisar vi svenska lärares och rektorers svar i förhållande till svaren från andra länder men täcker inte alla områden som redovisas i den internationella TALIS-rapporten. Är du intresserad av en mer heltäckande resultatredovisning av TALIS 2018 hänvisar vi till de internationella rapporterna och inte minst deras rikliga tabell- och figurbilagor.

TALIS har genomförts två gånger tidigare (2008 och 2013). Sverige deltog första gången 2013, men då endast med lärare och rektorer verksamma på högskolan. I TALIS 2018 deltog 48 länder, däribland samtliga nordiska länder med lärare och rektorer från högskolan. Sverige deltog 2018 även med lärare och rektorer verksamma på låg- och mellanstadiet och gymnasieskolan.

Skolverket vill rikta ett stort och hjärtligt tack till alla lärare och rektorer som gjort denna insamling och dessa rapporter möjliga genom att besvara tämligen omfattande enkäter under våren 2018. Vid Skolverket är det främst Jannike Nilbrink, Marija Toplak, Christian Tallberg, Linda Wahlman och Tomas Matti som har arbetat med TALIS. Dessutom har Anita Wester och Anders Widholm tillsammans med medarbetare från Skolverkets övriga avdelningar lämnat värdefulla kommentarer på rapporten.

Stockholm, mars 2020

Peter Fredriksson
Generaldirektör

Tomas Matti
Undervisningsråd

Sammanfattning

TALIS är en internationell studie som riktar sig till lärare och rektorer i grund- och gymnasieskolan. Eftersom TALIS är en enkätundersökning så speglar den rektorers och lärares subjektiva bedömningar av skolan och deras egen arbets-situation. Det var 48 länder och regioner som deltog i TALIS denna gång, bland annat samtliga nordiska länder. Undersökningen genomfördes under våren 2018 och har genomförts två gånger tidigare (2008 och 2013). Sverige deltog första gången 2013, men då endast med lärare och rektorer verksamma på högstadiet. Sverige deltog 2018 även med lärare och rektorer verksamma på låg- och mellan-stadiet och i gymnasieskolan.

Resultaten från TALIS 2018 presenteras i två delrapporter varav denna är den andra. Tidigare resultat publicerades i juni 2019. I samband med att de nationella rapporterna släpps publicerar även OECD resultat från studien.

När Skolverket i juni 2019 presenterade de första resultaten från TALIS 2018 kunde vi konstatera att undersökningen bekräftade vad Skolverket sett i andra undersökningar: att den svenska skolan i många avseenden fungerar väl. När vi nu presenterar den andra delredovisningen stärks den bilden ytterligare. De svenska rektorerna är över lag nöjda med sitt arbete och svenska högstadielärare uppger nu också att de samarbetar mer med varandra, jämfört med TALIS 2013. Undersökningen visar dock även på problem i skolan. Både rektorer och lärare uppger i relativt stor utsträckning att de känner sig stressade i arbetet, framför allt av att utföra administrativa uppgifter. Stress är också en viktig förklaring till varför lärare väljer att lämna sitt yrke. Med tanke på den förhållandevis höga omsättningen av rektorer och den tilltagande bristen på lärare i den svenska skolan, är det viktigt att ta dessa varningssignaler på allvar.

Rektorerna är överlag nöjda med sin arbetssituation

Överlag är de svenska rektorerna nöjda med sin arbetssituation. De uppger en högre tillfredsställelse med sitt yrkesval än vad lärarna uppger. Det som har starkast samband med rektorernas arbetstillfredsställelse med den nuvarande arbetsplatsen är stöd från övrig personal. Det som har störst samband med hur rektorerna trivs med sitt yrke är stress. Ju mindre stress som rektorerna upplever, desto bättre trivs de med yrket.

Bland högstadierektorerna kan män tänka sig att stanna kvar längre i yrket än kvinnor. Männen kan i genomsnitt tänka sig att stanna kvar i drygt tio år, medan kvinnor kan tänka sig att stanna kvar i knappt sju år. Varken i låg- och mellanstadiet eller i gymnasieskolan finns det någon skillnad mellan hur länge männen och kvinnorna kan tänkas stanna kvar i rektorsyrket.

Rektorer och lärare uppger att de är stressade

Svenska rektorer och lärare upplever stress i något mindre utsträckning än kollegorna i OECD i genomsnitt men i ett nordiskt perspektiv utmärker sig inte Sverige. Samtidigt är det en inte obetydlig andel rektorer och lärare som uppger att de är stressade. Andelen lärare i Sverige som upplever stress i arbetet är exempelvis drygt 40 procent oavsett vilken nivå de undervisar på.

Det är framför allt administrativa arbetsuppgifter som svenska rektorer och lärare uppger skapar stress. Drygt 60 procent av både lärare och rektorer på högstadiet uppger att administrativa arbetsuppgifter orsakar mycket eller ganska

mycket stress. Drygt hälften av högstadielärarna anger att för mycket rättning och bedömning skapar stress.

Antalet timmar som de svenska högstadielärarna lägger på administrativt arbete och på rättning och bedömning av elevuppgifter har starkast samband med högstadielärarnas stress.¹ Även de svenska låg- och mellanstadielärarna och gymnasielärarna visar samma mönster. Gymnasielärarnas samband är starkare när det gäller det administrativa arbetet och högstadielärarnas samband är starkare när det gäller rättning och bedömning av elevuppgifter.

Inom området att hålla sig à jour med myndigheternas förändrade krav utmärker sig Sverige på ett positivt sätt inte bara mot OECD-länderna, utan även mot de övriga nordiska länderna. I Sverige är det en fjärdedel av rektorerna som uppger att detta orsakar stress och i de övriga nordiska länderna och i OECD i genomsnitt är det omkring dubbelt så många högstadierektorer som stressas av detta.

Lärare som uppger att de är mycket stressade är mer benägna att byta yrke

Mycket stressade svenska högstadielärare uppger i mer än dubbelt så stor utsträckning än andra lärare att de kommer att lämna sitt yrke inom fem år. Sambandet mellan stress i arbetet och risken att lämna yrket inom fem år är detsamma för svenska gymnasielärare som för högstadielärare, men betydligt starkare för låg- och mellanstadielärare. Svenska låg- och mellanstadielärare som känner sig *mycket* stressade i sitt arbete löper nästan fyra gånger större risk att lämna sitt yrke inom fem år än övriga låg- och mellanstadielärare.

Bland lärarna är kvinnorna mer stressade än män

Bland lärarna känner sig kvinnor mer stressade än män. Av de svenska högstadielärarna känner sig varannan kvinna (50 procent) stressad i arbetet medan drygt var tredje man (37 procent) gör det. Mönstret är detsamma på låg- och mellanstadiet och i gymnasieskolan.

Av de svenska högstadielärarna är 19 procent av kvinnorna *mycket* stressade medan 13 procent av männen är det, vilket är en skillnad på 6 procentenheter. Bland de svenska låg- och mellanstadielärarna och gymnasielärarna är skillnaden mellan könen densamma.

Svenska högstadielärare samarbetar mer 2018 än de gjorde 2013

Svenska högstadielärare samarbetar mer med varandra än vad de gör i OECD i genomsnitt och i övriga Norden förutom i Norge. Samarbetet har dessutom ökat sedan 2013 för de svenska högstadielärarna. Inom Sverige uppger låg- och mellanstadielärarna den högsta omfattningen av samarbete och gymnasielärarna den lägsta.

1 Starkast samband av de faktorer som är tillgängliga i enkäterna.

Svenska högstadielärares återkoppling har ökat sedan 2013

De svenska högstadielärarna uppger att de får återkoppling av till exempel kollegor eller rektor i samma utsträckning som lärarna i övriga Norden uppger, men i lägre grad än OECD-länderna i genomsnitt. Återkopplingen har ökat sedan 2013. Andelen svenska högstadielärare som fått återkoppling av lärarkollegor har ökat kraftigt sedan 2013, från 34 procent till 59 procent. Låg- och mellanstadielärare uppger i något högre omfattning än lärare på högre nivåer, att den återkoppling de fått har haft en positiv inverkan.

Rektorerna har en något mer positiv bild av personalens delaktighet än vad lärarna har

Rektorer anser i högre utsträckning än lärare att personalen har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan. Däremot är samsynen mellan lärare och rektorer större när det gäller vårdnadshavarnas och elevernas möjlighet att delta i beslut. Ju äldre elever lärarna undervisar desto mindre anser lärarna att personal, vårdnadshavare och elever har möjlighet att delta i beslut.

1. Inledning

Sverige deltar i flera internationella kunskapsmätningar i grund- och gymnasieskolan. Det handlar om olika ämnesområden, exempelvis läsförståelse, matematik, naturvetenskap, medborgarkunskaper och moderna språk. Dessa studier ger viktig information om kunskapsutvecklingen över tid inom den svenska skolan och i jämförelse med andra länder.

När det gäller frågan om vad som påverkar elevers resultat har olika studier riktat uppmärksamheten mot elevers lärmiljö, särskilt hur viktigt det är med skickliga och engagerade lärare som når fram till varje enskild elev. Ett viktigt skäl till att TALIS kom till stånd är att lärarna och deras kompetens har kommit allt mer i fokus och vetskapen om att det som sker i klassrummet är väsentligt för kvaliteten i utbildningen.

I Sverige råder det brist på lärare inom de flesta kategorier och Skolverkets prognos pekar på fortsatta problem med lärarförsörjningen.² Inför 2035 väntas det råda stor brist på personer med pedagogisk utbildning.³

För att kunna utveckla och behålla skickliga och engagerade lärare och rektorer är det viktigt att fånga deras egen bild av sin yrkesvardag, men också att se den i relation till situationen i andra länder och över tid. Detta är en av anledningarna till att Sverige nu för andra gången deltar i den internationella studien TALIS, som står för The Teaching and Learning International Survey.

1.1 Vad är TALIS?

TALIS är en enkätstudie riktad till lärare och rektorer med fokus på deras arbete. Studien organiseras av OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) och den genomfördes för första gången 2008, men då deltog inte Sverige. Den andra omgången av TALIS genomfördes 2013 och då var Sverige med.⁴ Den tredje omgången genomfördes våren 2018 och det är delar av resultaten från denna studie vi redovisar i den här rapporten. I juni 2019 publicerade vi delrapport 1, också den med resultat från den senaste studien.⁵

TALIS huvudsakliga fokus är utbildning på nivån ISCED 2, vilket i Sverige motsvarar högstadiet (årskurs 7–9). Det går emellertid att utöka studien med lärare och rektorer från ISCED 1 och ISCED 3, vilket för svenskt vidkommande innebär låg- och mellanstadiet (årskurs 1–6) samt gymnasieskolan. När Sverige deltog 2013 var det endast med lärare och rektorer från högstadiet, men den här gången ingick även lärare och rektorer från låg- och mellanstadiet samt gymnasieskolan.

OECD och deltagarländerna har utvecklat TALIS till en regelbundet återkommande studie för att kunna belysa förändringar av undervisnings- och lärmiljöerna över tid i deltagarländerna.

Studien fokuserar på information om lärares villkor och de skol- och lärarkvaliteter som påverkar undervisningspersonalens arbetssituation och

2 Skolverket (2019c).

3 Statistiska centralbyrån (2017).

4 Skolverket (2014).

5 Skolverket (2019a).

elevers lärande. Dessa kunskaper efterfrågas både internationellt och nationellt. Studiens syfte är att:

- samla in tillförlitliga uppgifter om undervisnings- och lärmiljöer
- skapa indikatorer, det vill säga utarbeta mått som beskriver undervisnings- och lärmiljöer i deltagarländerna, för jämförelser av utbildningssystemen
- tillgängliggöra data som forskare och beslutsfattare kan använda för att bättre underbygga politiska beslut inom utbildningsväsendet.

OECD har beslutat att TALIS framöver ska genomföras vart sjätte år, istället för vart femte. Därför kommer nästa TALIS att genomföras 2024 och resultaten att publiceras 2025.

1.2 Vilka deltog i TALIS 2018?

Totalt deltog 48 länder eller regioner i TALIS 2018, däribland 31 OECD-länder inklusive alla nordiska länder. Samtliga länder deltog med lärare och rektorer från högstadiet (se figur 1.1). Därutöver deltog 15 länder eller regioner också med lärare och rektorer från låg- och mellanstadiet samt elva länder eller regioner med lärare och rektorer i gymnasieskolan. Sverige och Danmark var de enda nordiska länderna som deltog med lärare och rektorer från låg- och mellanstadiet samt gymnasieskolan.

Följande länder eller regioner deltog i TALIS 2018.

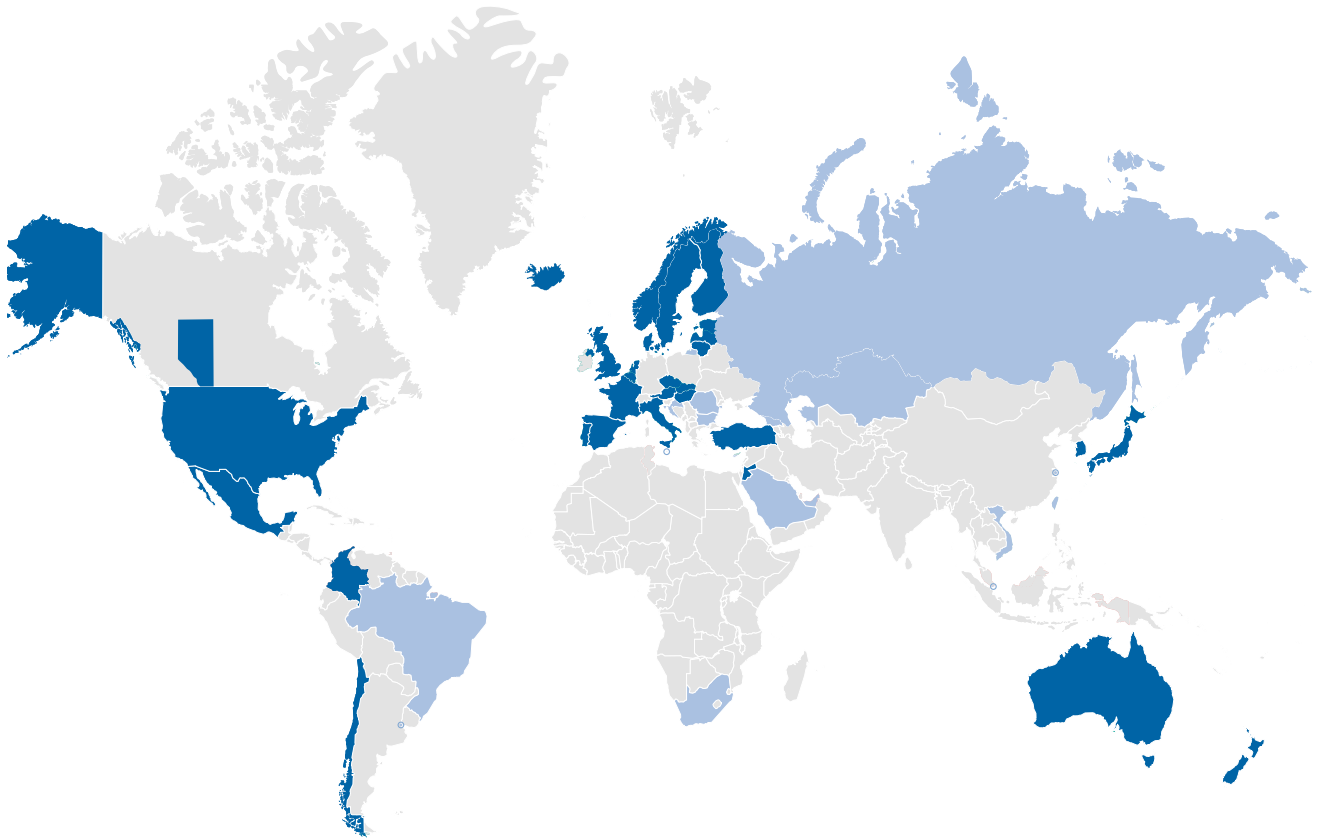
Låg- och mellanstadiet:

Australien, Flamländska regionen (Belgien), Buenos Aires (Argentina), Danmark, England, Frankrike, Förenade Arabemiraten, Japan, Nederländerna, Shanghai (Kina), Spanien, **Sverige**, Sydkorea, Turkiet och Vietnam.

Gymnasieskolan:

Alberta (Kanada), Brasilien, Danmark, Förenade Arabemiraten, Kroatien, Portugal, Slovenien, **Sverige**, Taipei (Taiwan), Turkiet och Vietnam.

Figur 1.1 Följande länder eller regioner deltog i TALIS 2018, högstadiet.

OECD-länder/regioner som deltog

Alberta (Kanada)	Mexiko
Australien	Nederländerna
Belgien	Norge
Chile	Nya Zeeland
Colombia	Portugal
Danmark	Slovakien
England	Slovenien
Estland	Spanien
Finland	Sverige
Frankrike	Sydkorea
Island	Tjeckien
Israel	Turkiet
Italien	Ungern
Japan	USA
Lettland	Österrike
Litauen	

Övriga deltagande länder/regioner

- Brasilien
- Bulgarien
- Buenos Aires (Argentina)
- Cypern
- Förenade Arabemiraten
- Georgien
- Kazakstan
- Kroatien
- Malta
- Rumänien
- Ryssland
- Saudiarabien
- Shanghai (Kina)
- Singapore
- Sydafrika
- Taipei (Taiwan)
- Vietnam

Deltog inte

1.3 Hur genomfördes TALIS 2018?

Studiens urval gjordes i två steg. Först drogs ett representativt urval av cirka 200 skolenheter med tillhörande rektorer. Därefter drogs slumpmässigt cirka 20 lärare på varje skolenhet. För svensk del genomfördes detta för de tre olika nivåerna, högstadiet, låg- och mellanstadiet och gymnasieskolan. Dessa rektorer och lärare viktades så att de representerar alla Sveriges skolenheter, rektorer och lärare, på de tre nivåerna. Efter bortfall var antalet besvarade enkäter på låg- och mellanstadiet 2 404 lärare och 166 rektorer, på högstadiet 2 782 lärare och 171 rektorer samt i gymnasieskolan 2 933 lärare och 174 rektorer. Vi redovisar svarsfrekvenserna för de nordiska länderna i tabell 1.1.

Tabell 1.1 Svarsfrekvenser för de nordiska länderna samt OECD:s bedömning av vilken nivå svarsandelarna nått (procent).

Länder	Nivå	Lärare	Bedömning	Rektorer	Bedömning
Sverige	Högstadiet	76	Bra	89	Bra
Sverige	Låg- och mellanstadiet	74	Bra	87	Bra
Sverige	Gymnasieskolan	80	Bra	94	Bra
Danmark	Högstadiet	63	Tillräcklig	71	Tillräcklig
Danmark	Låg- och mellanstadiet	68	Tillräcklig	73	Tillräcklig
Danmark	Gymnasieskolan	69	Tillräcklig	71	Tillräcklig
Finland	Högstadiet	96	Bra	100	Bra
Island	Högstadiet	68	Bra	74	Tillräcklig
Norge	Högstadiet	77	Bra	81	Tillräcklig

Tabell 1.1 visar att Sveriges svarsfrekvenser av OECD bedömdes vara *bra* på samtliga nivåer.⁶

I Sverige samlades enkätsvaren in under mars och april 2018. I urval och i enkätfrågornas formuleringar har vi använt begreppet *skolenhet*, men i den löpande texten använder vi begreppet *skola* av språkliga skäl, om det inte är ett citat från enkätfrågorna.

1.4 Studiens ramverk

Studien placeras in i ett sammanhang genom ett internationellt teoretiskt ramverk.⁷ Ramverket bygger på såväl forskningsresultat som på vad som är intressant ur ett policyperspektiv. Utgångspunkten i ramverket är att det existerar mer eller mindre gynnsamma undervisnings- och lärmiljöer. Eftersom elevers förutsättningar skiljer sig åt innebär det att begreppet ”gynnsam undervisnings- och lärmiljö” är såväl brett som beroende av sammanhanget. TALIS samlar in information kring de specifika faktorer, praktiker och förhållanden som forskning och deltagarländer har identifierat som viktigast i detta sammanhang.

6 OECD (2019a). Appendix A. Bedömningsskalan var bra, tillräcklig, dålig respektive otillräcklig.

7 OECD (2018).

Studien gör inte anspråk på att täcka alla aspekter som är viktiga för elevers lärande. Det finns faktorer i undervisningssituationen som bidrar till elevers lärande men som inte lämpar sig att mäta med hjälp av självskattning, utan snarare borde observeras, och därför inte undersöks i TALIS.

I TALIS 2018 ställdes frågor till lärare och rektorer inom följande huvudområden:⁸

- bakgrund och kompetens
- nuvarande arbete och lärarrörlighet
- kompetensutveckling inom yrket och återkoppling
- undervisning och skolledning
- skolklimat och arbetstillfredsställelse
- formell utvärdering av lärare samt introduktion och mentorskap.

1.5 Hur ska resultaten tolkas?

Det är möjligt att jämföra Sveriges resultat på flera olika sätt:

- Vi kan jämföra Sveriges resultat i högstadiet med andra länders resultat i högstadiet. I tabeller och figurer jämför vi ofta med ett OECD-genomsnitt som i TALIS består av 31 länder, eller med de nordiska länderna.
- Vi kan jämföra Sveriges resultat från 2018 i högstadiet med Sveriges resultat från 2013 i högstadiet i de fall frågorna och svarsalternativen varit desamma.
- Vi kan jämföra Sveriges resultat i högstadiet med Sveriges resultat i låg- och mellanstadiet och i gymnasieskolan.

Det är viktigt att vara medveten om att resultaten bygger på självskattningsdata, det vill säga lärares och rektorers egna upplevelser av den undervisnings- och lärmiljö där de verkar. Information genom självskattning kan skilja sig från data som bygger på till exempel registerdata. Vi måste därför vara försiktiga när vi tolkar skillnader mellan olika populationer, till exempel deltagare från olika länder. Dessutom är TALIS en tvärsnittsstudie, vilket innebär att alla variabler mäts vid ett enda undersökningstillfälle. Samband ska därför inte tolkas som kausala samband utan som samvariationer. Slutligen, eftersom TALIS är en internationell studie, bör man komma ihåg att skattningar görs i olika kulturella och sociala sammanhang. Därför kan inte alla länder jämföras i alla avseenden, och i de fall jämförelser görs bör detta finnas i åtanke.

TALIS är en urvalsundersökning, vilket innebär att det finns en statistisk osäkerhet i de mått som redovisas. Vi måste ta hänsyn till det när vi uttalar oss om skillnader i resultat mellan länder och mellan år. Om exempelvis två länders andelar skiljer sig åt när vi tar hänsyn till den statistiska osäkerheten, säger vi att denna skillnad är statistiskt signifikant. I TALIS används en signifikansnivå på 5 procent. Det innebär att om det i populationen inte finns någon skillnad i resultat när vi jämför två länder är sannolikheten att vi felaktigt påstår att det finns en skillnad 5 procent. Alla skillnader som vi lyfter fram i texten i den här rapporten är statistiskt signifikanta på 5-procentsnivån om vi inte anger något annat.

8 Enkäterna för låg- och mellanstadiet, högstadiet samt gymnasieskolan är till övervägande del identiska. Enkäterna finns på: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/internationella-jamforande-studier-pa-utbildningsområdet/talis-internationell-studie-om-larares-och-rektorers-yrkesvardag>. Flera resultat redovisades i delrapport 1, Skolverket (2019a).

1.6 Disposition

I denna rapport presenterar vi resultaten för Sveriges del på tre nivåer: låg- och mellanstadiet, högstadiet samt gymnasieskolan. I de fall det är möjligt gör vi också jämförelser med 2013 för lärare och rektorer verksamma på högstadiet. När vi analyserar resultaten från TALIS lägger vi störst fokus på högstadiet, det vill säga årskurs 7–9, eftersom det är här vi kan göra jämförelser över tid. Dessutom är det för dessa årskurser de flesta internationella jämförelserna görs.

Det är få länder som deltar i låg- och mellanstadiet samt gymnasieskolan. Av de nordiska länderna är det bara Danmark och Sverige som deltar på dessa nivåer. Därför jämför vi i denna rapport de svenska resultaten från låg- och mellanstadiet samt gymnasieskolan enbart med resultaten från högstadiet i Sverige för år 2018.⁹

Kapitel 2 behandlar delaktighet och lärares samarbete. I kapitel 3 beskriver vi lärares återkoppling, i kapitel 4 redogör vi för rektorers och lärares stress och i kapitel 5 presenterar vi rektorernas arbetstillfredsställelse.

9 För jämförelser mellan olika länder på låg- och mellanstadiet samt i gymnasieskolan, se den internationella rapporten, särskilt dess tabeller, OECD (2019, 2020). I dessa tabeller presenteras inga genomsnitt, eftersom de deltagande länderna på dessa nivåer är så få.

2. Delaktighet och lärarnas samarbete

I detta kapitel redovisar vi lärares och rektorers bild av hur delaktig personal, vårdnadshavare och elever är vid beslutsfattande på skolan och synen på ansvar för skolfrågor. Vidare redovisar vi lärares samarbete utifrån lärarnas svar på åtta delfrågor om detta.

I TALIS 2018 fick lärare och rektorer svara på en rad påståenden om skolklimat och delaktighet. De fick bedöma påståendena utifrån en fyrgradig skala: *Håller helt med*, *Håller med*, *Håller inte med* samt *Håller inte alls med*.

I analyserna som följer har vi valt att slå samman svarsalternativen i två kategorier: de som håller med och de som inte håller med.

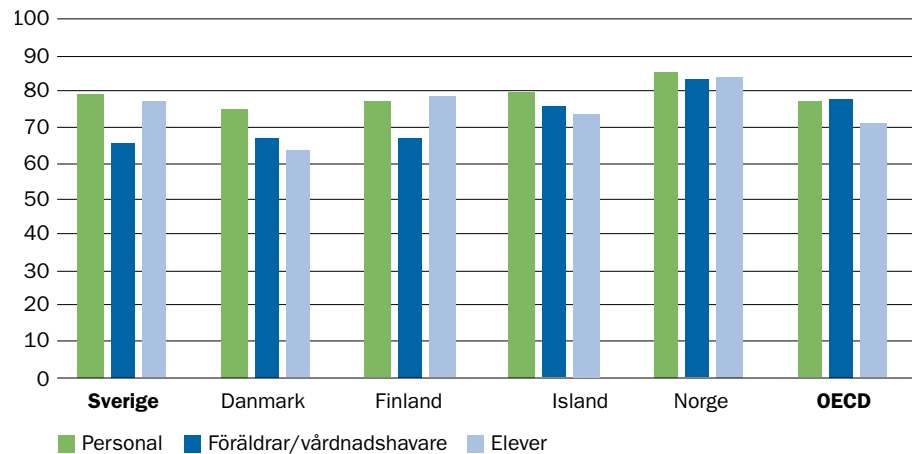
Sammanfattning av de svenska resultaten

- I Sverige anser 79 procent av högstadielärarna att *personalen* har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan, vilket är en ökning med 6 procentenheter sedan 2013. Det är på samma nivå som genomsnittet för OECD-länderna. Av de nordiska länderna är det bara i Norge som andelen är högre.
- Andelen högstadielärare i Sverige som tycker att *elever* har möjlighet att delta i beslut som rör skolan är 77 procent, vilket är en ökning med 8 procentenheter sedan 2013. Andelen är något högre än genomsnittet i de deltagande OECD-länderna (71 procent) och i ungefär samma omfattning som i de övriga nordiska länderna (64 till 84 procent).
- Rektorer anser i högre utsträckning än lärare att personalen har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan. Däremot är samsynen mellan lärare och rektorer större när det gäller vårdnadshavarnas och elevernas möjlighet att delta i beslut jämfört med lärare som undervisar yngre elever.
- Lärare som undervisar äldre elever anser i mindre utsträckning att personal, vårdnadshavare och elever har möjlighet att delta i beslut.
- Svenska högstadielärare svarar i högre grad att de samarbetar med varandra än vad lärarna i OECD i genomsnitt uppger. Dessutom uppger svenska och norska högstadielärare i högre grad att de samarbetar än vad lärarna i de övriga nordiska länderna uppger. I Sverige uppger låg- och mellanstadielärarna den högsta omfattningen av samarbete och gymnasielärarna den lägsta.
- En större andel av de svenska högstadielärarna uppger i högre omfattning att de samarbetar med varandra 2018 jämfört med 2013. Det är framför allt genom deltagandet i gemensam kompetensutveckling och utbyte av undervisningsmaterial som samarbetet har ökat.

2.1 Delaktighet och beslut

Delaktighet och beslut handlar om lärarnas och rektorernas syn på personalens, vårdnadshavarnas och elevernas möjlighet att aktivt delta i beslut som rör deras skola, om det finns en miljö som främjar ett delat ansvar samt om personalen uppmuntras till att ta egna initiativ.

Figur 2.1 Andelen högstadielärare som håller med om att personal, föräldrar/vårdnadshavare och elever har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan (procent).

Figur 2.1 visar att i Sverige anser 79 procent av högstadielärarna att *personalen* har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör deras skola. Det är en ökning med 6 procentenheter jämfört med 2013. Andelen 2018 är på samma nivå som genomsnittet för OECD-länderna. Av de nordiska länderna är det bara i Norge som andelen är högre. För de övriga nordiska länderna är andelarna inte signifikant skilda från Sveriges.

Andelen högstadielärare i Sverige som tycker att *elever* har möjlighet att delta i beslut som rör deras skola är på samma nivå som andelen lärare som anser att *personalen* har den möjligheten, vilket framgår av figur 2.1. Det är 77 procent av högstadielärarna som anser att elever har den möjligheten vilket är en ökning med 8 procentenheter sedan 2013 och är något högre än genomsnittet i OECD som ligger på 71 procent.

Andelen högstadielärare som anser att *vårdnadshavare och föräldrar* har möjlighet att delta vid beslut som rör skolan är lägre, 65 procent. Det är inte någon signifikant skillnad jämfört med 2013. Av de nordiska länderna är andelen högre i både Norge och Island men det finns inget nordiskt land där andelen är signifikant lägre. Sverige ligger i denna fråga under genomsnittet för OECD-länderna.

Skillnader mellan nivåerna i Sverige

Synen på möjligheten att delta vid beslut inom skolan skiljer sig beroende på vilken nivå som lärarna är verksamma på (se tabell 2.1).

Tabell 2.1 Andelen lärare och rektorer i Sverige på de tre skolnivåerna som håller med om följande påståenden (procent).

	Låg- och mellanstadiet	Högstadiet	Gymnasieskolan
Skolenheten ger personal möjlighet att aktivt delta i beslut			
Enligt lärare	83 (0,8)	79 (1,1)	71 (0,9)
Enligt rektorer	98 (1,3)	98 (1,0)	99 (0,6)
Skolenheten ger vårdnadshavare möjlighet att aktivt delta i beslut			
Enligt lärare	72 (1,0)	65 (1,2)	37 (0,9)
Enligt rektorer	62 (5,1)	65 (5,6)	32 (4,7)
Skolenheten ger elever möjlighet att aktivt delta i beslut			
Enligt lärare	81 (1,0)	77 (1,1)	72 (1,0)
Enligt rektorer	86 (3,3)	77 (10,0)	94 (1,9)

() Medelfel anges inom parentes.

Som tabellen visar är den generella bilden att andelen lärare som anser att olika aktörer inom skolan får delta vid beslut är mindre desto äldre elever som läraren undervisar. Jämfört med lärare på högstadiet är det alltså en högre andel lärare på låg- och mellanstadiet som håller med om att andra får vara med i beslutsfattande medan det i gymnasieskolan är en lägre andel.

För rektorernas del ser vi inte lika många signifikanta skillnader mellan de olika skolnivåerna.¹⁰ Rektorer i gymnasieskolan anser dock i lägre utsträckning än rektorer på grundskolan att *föräldrar och vårdnadshavare* har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan. I gymnasieskolan är det 32 procent av rektorerna som anser det medan det på låg- och mellanstadiet och högstadiet är 62 respektive 65 procent av rektorerna som anser att vårdnadshavare och föräldrar har möjlighet att vara delaktiga vid beslut.

Vi ser också en skillnad vad gäller *elevernas* möjlighet att delta vid beslut. Här är det en lägre andel rektorer i grundskolan som instämmer jämfört med gymnasieskolan. Det är motsatt mönster mot för hur lärarna svarat på samma fråga. Andelen rektorer på högstadiet som anser att eleverna har möjlighet att aktivt delta vid beslut är 77 procent men medelfelet för skattningen är väldigt högt (10,0) vilket innebär att konfidensintervallet för skattningen blir stort. Därför kan vi inte uttala oss om signifikanta skillnader jämfört med andelarna på låg- och mellanstadiet samt gymnasieskolan.

¹⁰ Det är en högre osäkerhet i skattningarna på grund av ett mindre urval av rektorer än urval av lärare.

Rektorernas syn skiljer sig från lärarnas syn

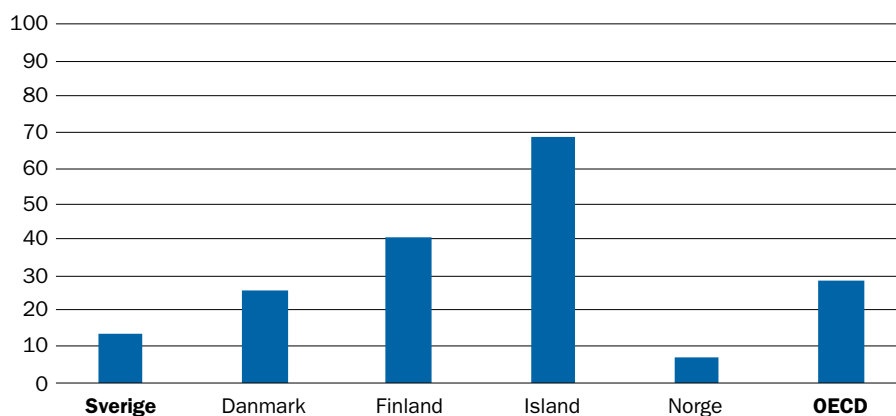
Något som utmärker sig är att rektorer, i högre utsträckning än lärarna, håller med om att *personalen* har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan (se tabell 2.1). Detta är inte unikt för Sverige utan vi ser samma mönster för övriga nordiska länder samt för OECD-länderna i genomsnitt. Skillnaden mellan lärare och rektorer ser vi för både grundskolan och gymnasieskolan i Sverige. Nästan alla rektorer håller med om att personalen på skolan får delta vid beslut medan andelen bland lärarna varierar mellan 71 och 83 procent mellan de olika skolnivåerna. I gymnasieskolan där andelen lärare som håller med är lägst innebär det en skillnad på 28 procentenheter mellan lärare och rektorer när det gäller andelen som håller med.

Det är också en större andel rektorer än lärare i gymnasieskolan som anser att *elever* har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan.

Få rektorer fattar viktiga beslut på egen hand

Som vi konstaterade i tabell 2.1 anser nästan alla rektorer att personalen har möjlighet att aktivt delta i beslut som rör skolan. Utöver det fick rektorerna också en fråga om de fattar viktiga beslut på egen hand (se figur 2.2).

Figur 2.2 Andelen högstadierektorer i Norden och i OECD i genomsnitt som fattar viktiga beslut på egen hand (procent).

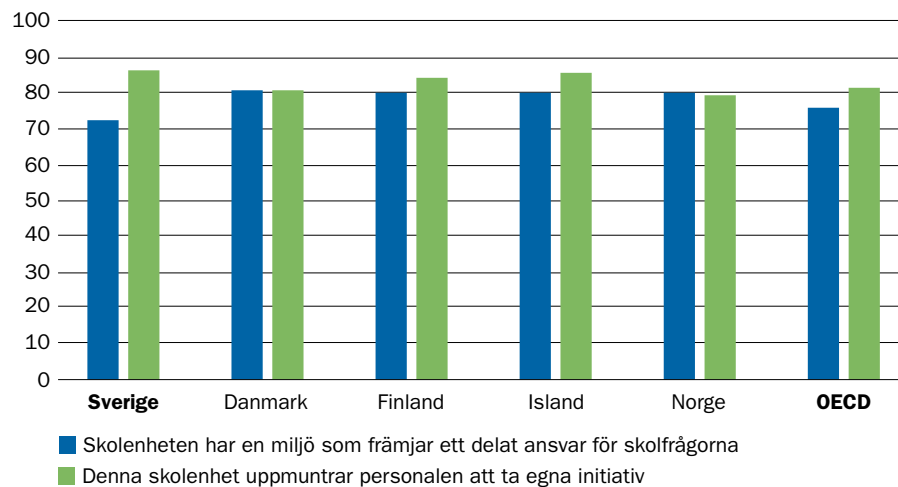

En relativt liten andel högstadierektorer i Sverige ansåg att de fattade de viktiga besluten på egen hand, 13 procent. Vi ser stora skillnader mellan de nordiska länderna avseende hur rektorerna har svarat. I Norge var andelen 7 procent medan den i Island var så hög som 68 procent.

Delat ansvar och initiativ

Lärarna och rektorerna fick också en fråga om de tycker att skolan har en miljö som främjar ett delat ansvar för skolfrågorna. Svaren på denna fråga samt på en fråga om skolan uppmuntrar personalen att ta egna initiativ framgår av figur 2.3.

Figur 2.3 Andelen högstadielärare i Norden och i OECD i genomsnitt som anser att skolan har en miljö som främjar ett delat ansvar för skolfrågorna och andelen som anser att skolan uppmuntrar initiativtagande (procent).

Det var 72 procent av de svenska högstadielärarna som tyckte att skolan har en miljö som främjar ett delat ansvar för skolfrågorna, vilket är en ökning med 10 procentenheter jämfört med 2013. Andelen är dock lägre i Sverige än vad den är för övriga nordiska länder och även jämfört med genomsnittet för OECD-länderna. Av figur 2.3 framgår även att andelen högstadielärare i Sverige som tycker att skolan uppmuntrar personalen att ta egna initiativ är 86 procent vilket är högre än genomsnittet för OECD-länderna. Det är också en högre andel än i Danmark och Norge. Inte i något av de nordiska länderna är andelen signifikant högre än vad den är i Sverige.

När vi studerade möjligheten till delaktighet i beslut för de olika aktörerna inom skolan blev det tydligt att ju yngre elever lärarna undervisade, desto större andel lärare var det som höll med om att de har möjlighet att delta i beslut som rör skolan (se tabell 2.1). Samma mönster ser vi även för påståendena att skolan har en miljö som främjar ett delat ansvar för skolfrågorna samt att personalen uppmuntras till att ta egna initiativ. Andelen som håller med är högre på låg- och mellanstadiet och lägst i gymnasieskolan.

Tabell 2.2 Andelen lärare och rektorer i Sverige på de tre skolnivåerna som håller med om följande påståenden (procent).

	Låg- och mellanstadiet	Högstadiet	Gymnasieskolan
Skolenheten har en miljö som främjar ett delat ansvar för skolfrågorna			
Enligt lärare	77 (0,9)	72 (1,2)	69 (1,1)
Enligt rektorer	87 (3,1)	91 (2,2)	92 (2,2)
Denna skolenhet uppmuntrar personalen att ta egna initiativ			
Enligt lärare	90 (0,7)	86 (0,8)	83 (0,7)
Enligt rektorer	99 (1,2)	99 (0,9)	98 (1,2)

() Medelfel anges inom parentes.

I tabell 2.2 framgår att det för de båda påståendena även finns skillnader mellan lärare och rektorer. Det är fler rektorer än lärare som anser att deras skola har en miljö som främjar ett delat ansvar och det är även en större andel rektorer än lärare som tycker att personalen uppmuntras till att ta egna initiativ. Det gäller för samtliga skolnivåer och skillnaden är tydligast i gymnasieskolan.

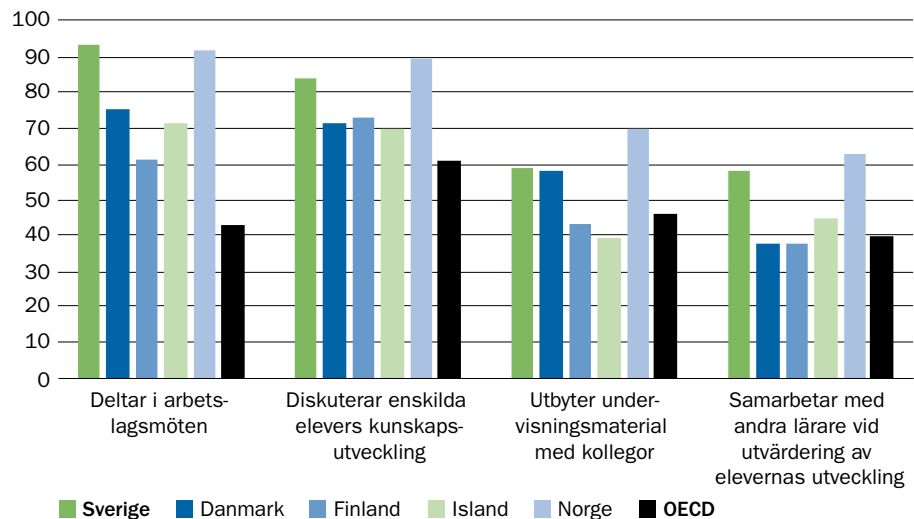
2.2 Lärares samarbete

Det här avsnittet handlar om lärares samarbete med varandra. Graden av samarbete mäts med åtta delfrågor, till exempel om de deltar i arbetslagsmöten eller diskuterar enskilda elevers kunskapsutveckling. Samtliga dessa frågor ställdes till högstadielärarna även 2013. Lärarna har fått ange hur ofta de samarbetat och i figurerna redovisas andelarna som uppgett att de samarbetat minst en gång i månaden.

Högstadielärarnas samarbete

Hur stora andelar av högstadielärarna som samarbetar inom de åtta olika områdena framgår av figurerna 2.4 och 2.5.

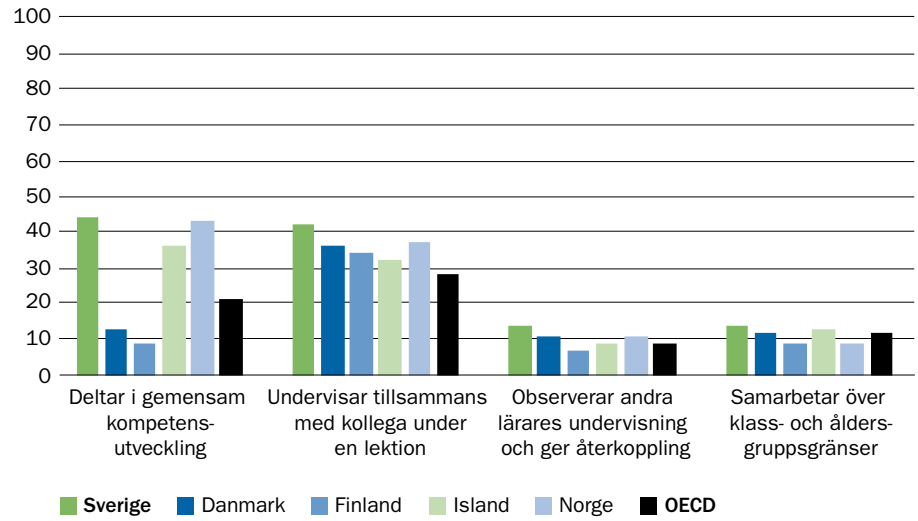
Figur 2.4 Andelen högstadielärare i de nordiska länderna och i OECD i genomsnitt som samarbetar minst en gång i månaden enligt följande (procent).

Om vi jämför Sverige med OECD-länderna ser vi att de svenska högstadielärarna i relativt hög utsträckning uppger att de samarbetar mer kring alla delfrågor jämfört med OECD-genomsnittet.

Figur 2.4 visar även att i ett nordiskt perspektiv uppger flest högstadielärare i Sverige och i Norge att de deltar i arbetslagsmöten minst en gång i månaden, medan de finska högstadielärarna gör det i minst utsträckning. I Norge och i Sverige är andelen lärare som diskuterar enskilda elevers kunskapsutveckling och som samarbetar med andra lärare vid utvärdering av elevernas utveckling som högst. I Norge är andelen högstadielärare som uppger att de utbyter undervisningsmaterial med kollegor som högst, följt av Sverige och Danmark.

Figur 2.5 Andelen högstadielärare i de nordiska länderna och i OECD i genomsnitt som samarbetar minst en gång i månaden enligt följande (procent).

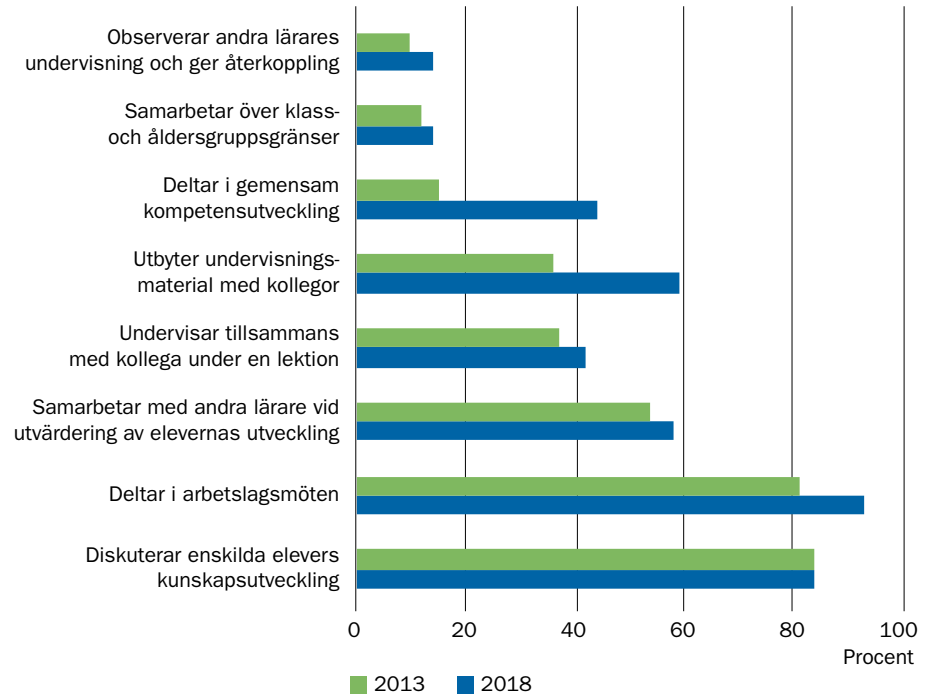

Figur 2.5 visar att knappt hälften av de svenska högstadielärarna minst en gång i månaden deltar i gemensam kompetensutveckling samt undervisar tillsammans med en kollega, medan det är relativt få lärare som observerar andra lärares undervisning och ger återkoppling. Andelen högstadielärare som samarbetar över klass- och åldersgruppsgränser är också relativt låg. Jämfört med OECD-genomsnittet är andelarna i Sverige betydligt högre när det gäller att delta i gemensam kompetensutveckling och undervisning tillsammans med en kollega. Bland de nordiska länderna visar Norge och i viss mån Island ett liknade mönster som Sverige, medan särskilt deltagande i gemensam kompetensutveckling inte förekommer lika frekvent i Danmark och i Finland.

Lärares samarbete har ökat sedan 2013

De svenska högstadielärarnas samarbete har ökat för sex av de åtta delfrågorna från 2013 till 2018, vilket framgår av figur 2.6.

Figur 2.6 Andelen svenska högstadielärare som samarbetar minst en gång i månaden enligt följande, 2013 och 2018 (procent).

Figur 2.6 visar att de största ökningarna från 2013 till 2018 har skett för lärarnas deltagande i gemensam kompetensutveckling samt utbyte av undervisningsmaterial, vilka har ökat med 29 respektive 23 procentenheter. Även deltagande i arbetslagsmöten har ökat relativt mycket, med 12 procentenheter.

Samarbete för att utvärdera elevernas kunskapsutveckling, undervisning tillsammans med en kollega samt observation av andra lärares undervisning har ökat med 4–5 procentenheter.

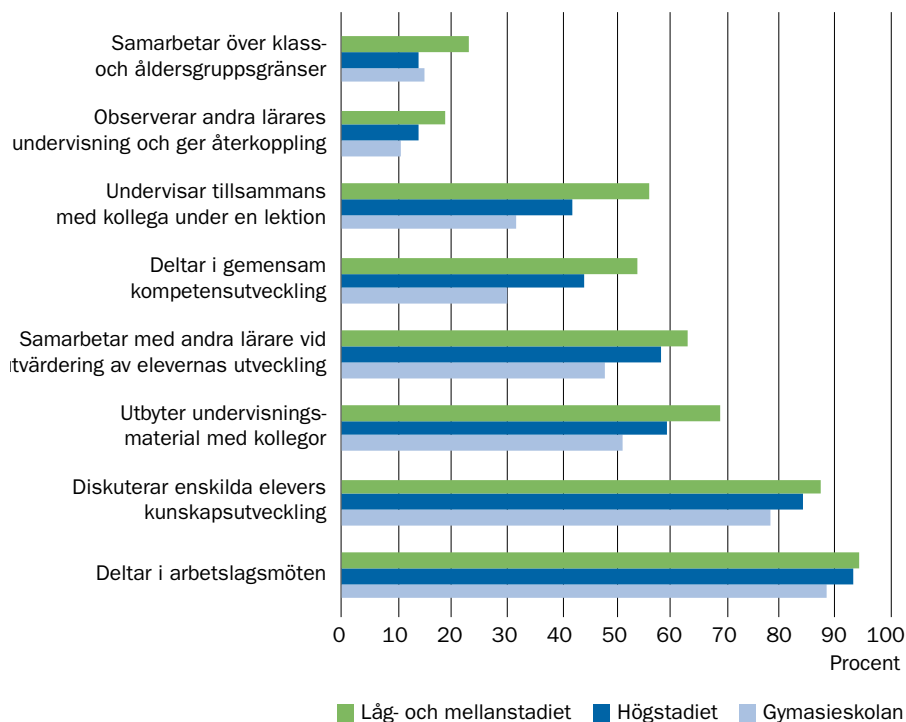
Andelen högstadielärare som diskuterar enskilda elevers kunskapsutveckling ligger kvar på samma höga nivå 2018 som den gjorde 2013 och samarbetet över klass- och åldersgruppsgränser är oförändrat relativt lågt sedan 2013.

Lärarnas samarbete i Sverige på de tre nivåerna

Det generella mönstret är att ju yngre elever som lärarna undervisar desto större andel lärare är det som uppger att de samarbetar minst en gång i månaden.

Detta mönster ser vi för de flesta av de åtta delfrågor om samarbete som lärarna har fått svara på, vilket framgår av figur 2.7.

Figur 2.7 Andelen lärare i Sverige på de tre nivåerna som samarbetar minst en gång i månaden enligt följande (procent).

Lärare har också fått ge en mer generell bild av samarbetet och samsynen personalen emellan på skolan. Det är 80 procent av högstadielärarna som tycker att det finns en samarbetsanda på skolan som kännetecknas av ett ömsesidigt stöd. Andelen är på samma nivå som den är för OECD-länderna i genomsnitt och även på samma nivå som i Finland. Däremot är andelen lärare som tycker att samarbetsandan på skolan kännetecknas av ett ömsesidigt stöd högre i både Danmark, Island och Norge. Vidare är andelen för Sveriges del något lägre i gymnasieskolan medan den är något högre på låg- och mellanstadiet.

Lärarna fick också svara på ett påstående om de tyckte att personalen på skolan har en gemensam föreställning om undervisning och lärande. Här var det 72 procent av högstadielärarna som instämde med påståendet. Även här är andelen lägre i gymnasieskolan medan den är högre på låg- och mellanstadiet. I ett internationellt perspektiv för högstadielärarnas del så är det samma nivå som i Finland. I Danmark är andelen lägre än vad den är i Sverige men både andelen i Island och i Norge samt genomsnittet för OECD-länderna är högre.

3. Lärares återkoppling

I detta kapitel redovisar vi lärarnas uppfattning av hur och i vilken utsträckning de fått återkoppling på sin undervisning. Vi redovisar också i vilken utsträckning som lärarna uppgett att återkopplingen haft en positiv inverkan på deras undervisning. Lärarna svarade på frågor om vem eller vilka som ger återkoppling och vilken typ av information som återkopplingen grundade sig på. Återkoppling definierades huvudsakligen som de reaktioner lärarna fick på sin undervisning, till exempel efter observation av undervisningen eller genom diskussioner om lektionsplaneringen eller om elevers resultat.

I TALIS 2018 ställdes frågor om sex olika typer av information för att kunna ge återkoppling, av vilka fyra även fanns med 2013. Det innebär att för högstadielärarna kan vi se om det skett någon förändring av förekomsten av återkoppling som grundar sig på dessa fyra typer av information:

- observation av lärarnas klassrumsundervisning
- elevenkäter relaterade till undervisningen
- utvärdering av ämneskunskaper
- självutvärdering av lärarens arbete.

För 2018 kan vi dessutom se hur lärarna svarat på frågor om ytterligare två typer av information avsedda för återkoppling: externa resultat för de elever som lärarna undervisar (till exempel de nationella proven) samt skolbaserade och klassrumsbaserade resultat (till exempel prestationer, projektresultat och provresultat).

Sammanfattning av de svenska resultaten

- De svenska högstadielärarna uppger i samma utsträckning som lärare i övriga Norden att de får återkoppling av till exempel kollegor eller rektor. Däremot anger de svenska högstadielärarna att de får återkoppling i något lägre utsträckning än lärare i OECD som genomsnitt.
- Andelen svenska högstadielärare som säger att de fått någon form av återkoppling det senaste året har ökat kraftigt sedan 2013, från 67 procent till 86 procent 2018. Återkopplingen har ökat för alla de typer av information för återkoppling där vi kan jämföra med svar från 2013.
- Av de svenska högstadielärarna uppgav 64 procent att den återkoppling de fått det senaste året hade haft en positiv inverkan på deras undervisning. Detta är en lägre andel än för OECD-länderna i genomsnitt och i Island samt i Norge, men en högre andel än i Danmark och i Finland. Av de svenska högstadielärarna uppgav en högre andel kvinnor (66 procent) än män (60 procent) att återkopplingen hade haft en positiv inverkan.
- Den återkoppling som flest lärare i Sverige (mellan 45 och 55 procent) uppgav hade en positiv inverkan på deras undervisning var återkoppling på deras ledarskap i klassrummet. Den återkoppling som lägst andel lärare (mellan 15 och 20 procent) uppgav hade en positiv inverkan på deras undervisning var återkoppling på deras undervisning i mångkulturella eller flerspråkiga miljöer.
- Av de svenska lärarna ansåg låg- och mellanstadielärarna i något högre utsträckning än lärare på högstadiet och i gymnasieskolan att det senaste årets återkoppling hade haft en positiv inverkan på deras undervisning.

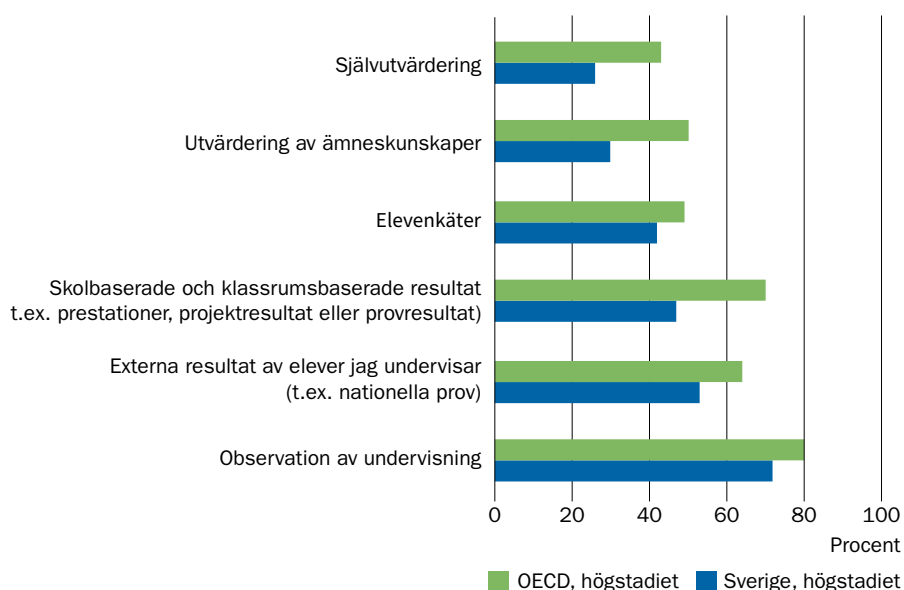
3.1 Högstadielärarnas återkoppling

Det är främst rektor eller medlemmar av skolans ledningsgrupp samt andra lärarkollegor som gett återkoppling på lärarnas undervisning. Andelen svenska högstadielärare som uppgett att de fått återkoppling från lärarkollegor har ökat sedan 2013, från 34 till 59 procent.¹¹

Om vi jämför Sverige med OECD-länderna ser vi att det i Sverige är en lägre andel högstadielärare som uppgett att de fått återkoppling än vad det är i genomsnitt i OECD.

Figur 3.1 visar andelen lärare som uppgett att de fått återkoppling via olika typer av information under det senaste året.

Figur 3.1 Andel högstadielärare som fått återkoppling via följande typer av information i Sverige och i OECD i genomsnitt (procent).

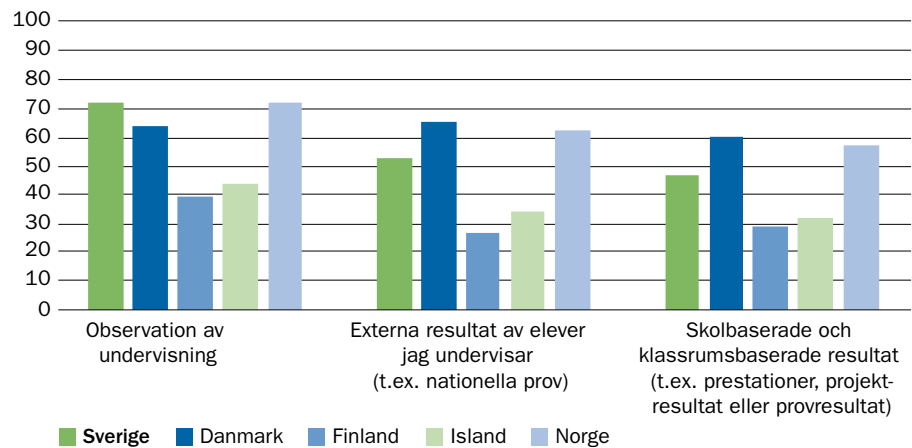

Den vanligaste typen av information för återkoppling som de svenska högstadielärarna angett är observation av deras undervisning, vilket 72 procent av lärarna som fått någon form av återkoppling har svarat. Den minst vanliga typen av information för återkoppling av dessa sex är självutvärdering, vilket ungefär var fjärde lärare har uppgett.

När de svenska högstadielärarna jämförs med de nordiska högstadielärarna så är den generella bilden att Sverige, tillsammans med Norge och Danmark ligger ganska lika, medan Island och Finland har lägre andelar som fått återkoppling på sin undervisning, vilket framgår av figurerna 3.2 och 3.3.

¹¹ Enkätfrågorna rörande återkoppling är inte identiska i TALIS 2013 och 2018, men frågan om lärarkollegor gett återkoppling är jämförbar mellan åren. För uppgifter för 2013, se Skolverket (2014).

Figur 3.2 Andelen högstadielärare som fått återkoppling via följande typer av information i Norden (procent).

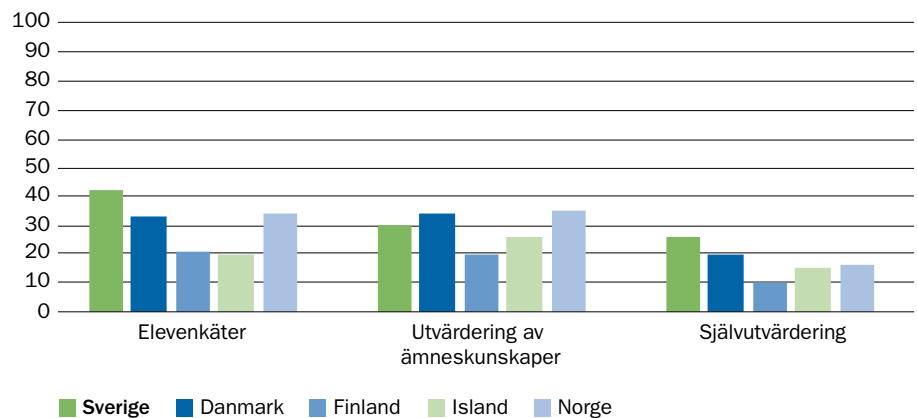

Av figur 3.2 framgår att observation av undervisning är den vanligaste informationsformen för återkoppling i Sverige och i Norge. För Sveriges del följer därefter återkoppling via externa elevresultat och av skol- och klassrumsbaserade resultat. I Danmark och i Norge är andelarna något högre än i Sverige när det gäller återkoppling via externa resultat av elever som läraren undervisar samt skolbaserade och klassrumsbaserade resultat.

Det var en högre andel av de mer erfarna lärarna, de som arbetat som lärare över fem år, som uppgav att de fått återkoppling via observation, 74 procent, än vad de mindre erfarna lärarna uppgav, 64 procent.

Även för återkoppling via externa resultat av elever som läraren undervisar var det en större andel av de mer erfarna lärarna som uppgav att de fått detta, 55 procent, medan de mindre erfarnas andel var 43 procent.

Figur 3.3 Andelen högstadielärare i Norden som fått återkoppling via följande typer av information (procent).

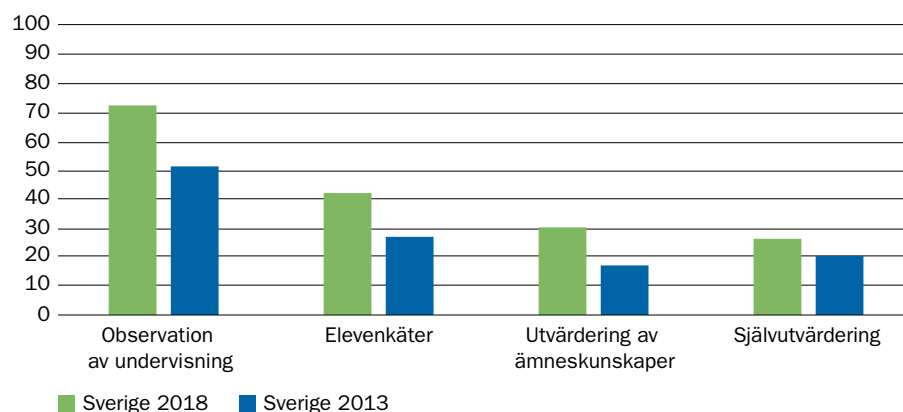
Figur 3.3 visar att andelen högstadielärare som fått återkoppling via elevenkäter är relativt låg i Island och i Finland. Andelarna som fått återkoppling via utvärdering av ämneskunskaper är mer jämna i Norden. Andelen som fått återkoppling via självutvärdering är högst i Sverige jämfört med de övriga nordiska länderna.

3.2 Återkopplingen har ökat från 2013 till 2018

Andelen svenska högstadielärare som säger att de fått någon återkoppling det senaste året har ökat från 2013, då 67 procent uppgav det, till 86 procent 2018. Denna ökning kan illustreras med de fyra typer av information för återkoppling som de svenska högstadielärarna har fått besvara frågor om både 2013 och 2018.

Figur 3.4 visar att förekomsten av samtliga fyra metoder för återkoppling har ökat från 2013 till 2018.

Figur 3.4 Andelen svenska högstadielärare som fått återkoppling via fyra typer av information 2018 och 2013 (procent).

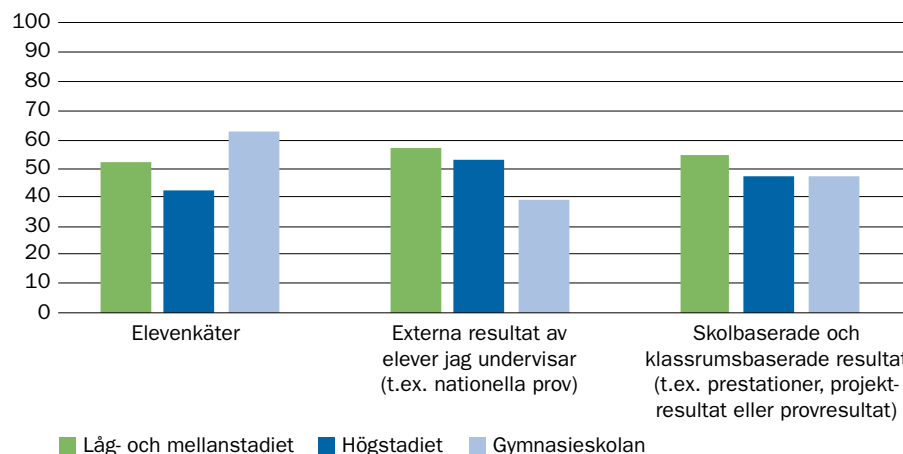

Figur 3.4 visar även att den största ökningen är för observation av undervisning, som ökat med 21 procentenheter. Elevenkäter har ökat med 15 procentenheter, utvärdering av ämneskunskaper har ökat med 13 procentenheter och självutvärdering har ökat med 6 procentenheter.

3.3 Återkopplingen i Sverige på de tre nivåerna

Enligt de sex typer av information för återkoppling som ingår i TALIS 2018 ser det ut på liknande sätt inom Sverige för både låg- och mellanstadielärare och gymnasielärare, när det gäller frågan om återkoppling, jämfört med högstadielärare. För observation av undervisning, utvärdering av ämneskunskaper och självutvärdering finns inga skillnader mellan nivåerna. De skillnaderna som finns mellan nivåerna gäller elevenkäter, externa resultat av elever läraren undervisar samt skolbaserade och klassrumsbaserade resultat (se figur 3.5).

Figur 3.5 Andelen lärare i Sverige som fått återkoppling via olika typer av information (procent).

Sammantaget visar figur 3.5 att återkoppling via olika typer av information varierar något mellan nivåerna i Sverige.

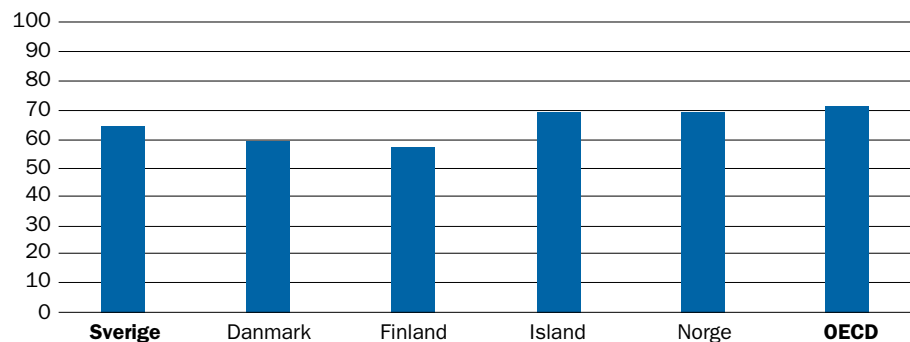
3.4 Återkoppling som hade positiv inverkan på lärarnas undervisning

Lärarna fick besvara sex delfrågor om den återkoppling de fått det senaste året hade haft en positiv inverkan på deras undervisning utifrån följande sex aspekter:

- kunskap i och förståelse för mitt/mina huvudämne/ämnena
- didaktisk kompetens inom mitt/mina ämne/ämnena
- användning av elevbedömningar för att förbättra elevers lärande
- mitt ledarskap i klassrummet/undervisningslokalen
- metoder för undervisning i behov av särskilt stöd
- undervisning i mångkulturella eller flerspråkiga miljöer.

Figur 3.6 visar detta för Nordens del och OECD-länderna i genomsnitt.

Figur 3.6 Andelen högstadielärare i Norden och i OECD i genomsnitt som uppgav att återkopplingen hade haft en positiv inverkan på deras undervisning (procent).

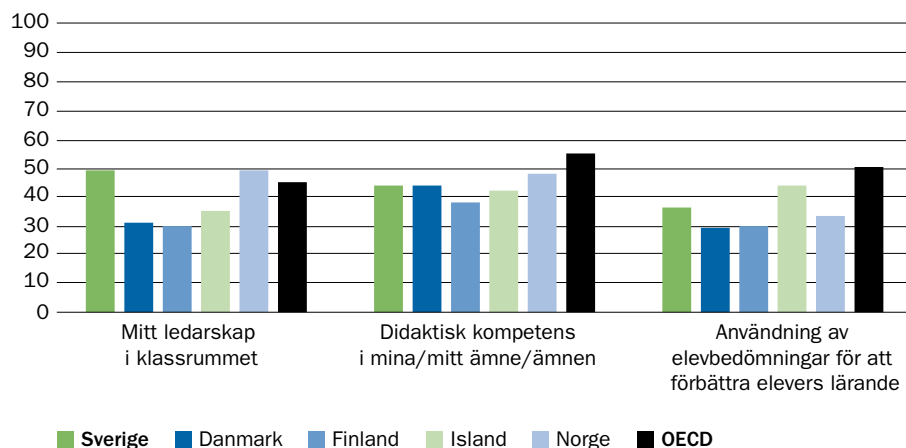
Ungefär två tredjedelar av de svenska högstadielärarna uppgav att återkopplingen det senaste året hade haft en positiv inverkan på deras undervisning, vilket är något lägre än i OECD i genomsnitt och än i Island och Norge, men något högre än i Danmark och i Finland.

Av de svenska högstadielärarna uppgav en högre andel kvinnor (66 procent) än män (60 procent) att återkopplingen hade haft en positiv inverkan. Detta mönster finns i de flesta deltagande länderna i TALIS. Endast i Sydkorea är andelen män som uppgav att återkopplingen hade haft en positiv inverkan större än andelen kvinnor.

Av de mindre erfarna högstadielärarna, de som arbetat som lärare i fem år eller mindre, var andelen som uppgav att återkopplingen hade haft en positiv inverkan på deras undervisning 71 procent, medan den för de mer erfarna var 63 procent. I alla deltagande länder i TALIS är mönstret detsamma.

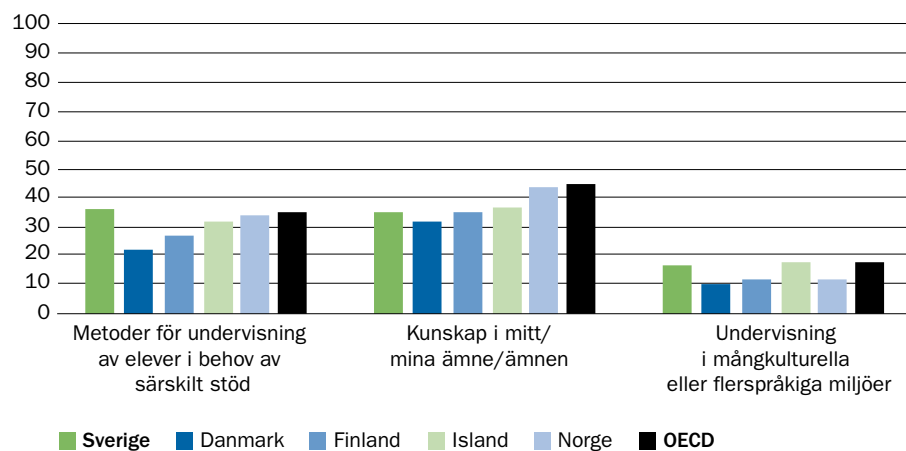
Figurerna 3.7 och 3.8 visar de sex aspekter där återkoppling hade en positiv inverkan på högstadielärarnas undervisning i Norden och i OECD i genomsnitt.

Figur 3.7 Andelen högstadielärare i Norden och i OECD i genomsnitt som angett att återkopplingen i olika aspekter har haft en positiv inverkan på undervisningen (procent).

Knappt hälften av de svenska högstadielärarna (49 procent) ansåg att återkoppling knutet till deras ledarskap i klassrummet hade haft en positiv inverkan på deras undervisning. Motsvarande siffra för didaktisk kompetens var 44 procent och för användning av elevbedömning för att förbättra elevers lärande var den 36 procent. När det gäller ledarskapet i klassrummet är andelarna högst i Sverige och i Norge, medan andelarna för OECD-länderna i genomsnitt är större för didaktisk kompetens och användning av elevbedömning.

Figur 3.8 Ytterligare tre aspekter där återkoppling haft en positiv inverkan på undervisningen. Andelen högstadielärare i Norden och i OECD i genomsnitt som uppgav detta (procent).

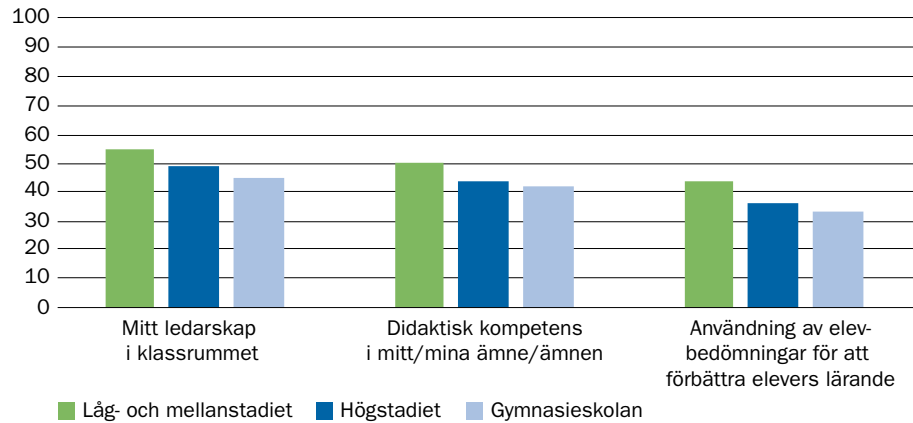

I Sverige uppgav drygt en tredjedel av högstadielärarna att återkoppling som rörde undervisning av elever i behov av särskilt stöd (36 procent) samt kunskap i ämnet (35 procent) haft en positiv inverkan på deras undervisning. Vad gäller återkoppling av undervisning i mångkulturella eller flerspråkiga miljöer, anser endast 10–18 procent av högstadielärarna i Norden och i OECD i genomsnitt att den typen av återkoppling hade haft en positiv inverkan på deras undervisning.

Skillnader mellan nivåerna i Sverige

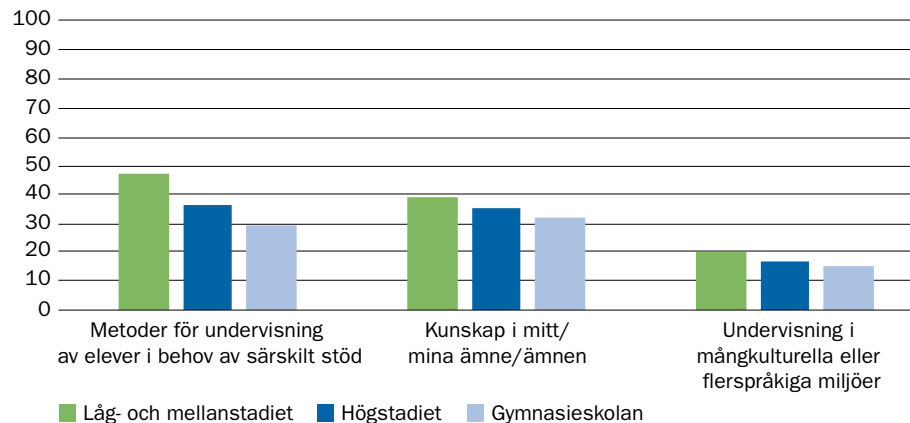
Figur 3.9 och 3.10 visar den återkoppling som hade en positiv inverkan på de svenska lärarnas undervisning på de olika nivåerna.

Figur 3.9 Andelen lärare i Sverige som angett att återkopplingen i olika aspekter har haft en positiv inverkan på undervisningen (procent).

Det finns ett mönster som visar att ju yngre elever lärarna undervisar desto fler av dem anser att återkopplingen har haft en positiv inverkan.

Figur 3.10 Andelen lärare i Sverige som angett att återkopplingen i olika aspekter har haft en positiv inverkan på undervisningen (procent).

Vi kan se ett liknande mönster i figur 3.10 som i föregående figur. Det finns något större skillnader mellan nivåerna för metoder för undervisning av elever i behov av särskilt stöd, där nära hälften av låg- och mellanstadielärarna (47 procent) tycker att den återkopplingen har haft en positiv inverkan, medan knappt en tredjedel av gymnasielärarna (29 procent) anser det.

4. Rektorer och lärarnas stress

I detta kapitel redovisar vi rektorers och lärares upplevelse av stress. Frågorna är nya för 2018 så vi kan inte göra några jämförelser med 2013. Däremot kan vi jämföra de svenska högstadierektorernas och högstadielärarnas svar om stress med resultaten från de övriga nordiska länderna och OECD-genomsnittet. Utöver det kan vi även jämföra skillnader mellan nivåerna i Sverige.

Rektorerna har fått besvara i vilken utsträckning nio arbetsmoment skapar stress i deras arbete. Lärarna har besvarat frågor om stress dels i mer allmänna ordalag och dels i en fråga med elva arbetsmoment som kan skapa stress. I de redovisade figurerna har vi slagit ihop svarsalternativen *ganska mycket* och *mycket*. Övriga svarsalternativ var *inte alls* och *till viss del*.

Sammanfattning av de svenska resultaten

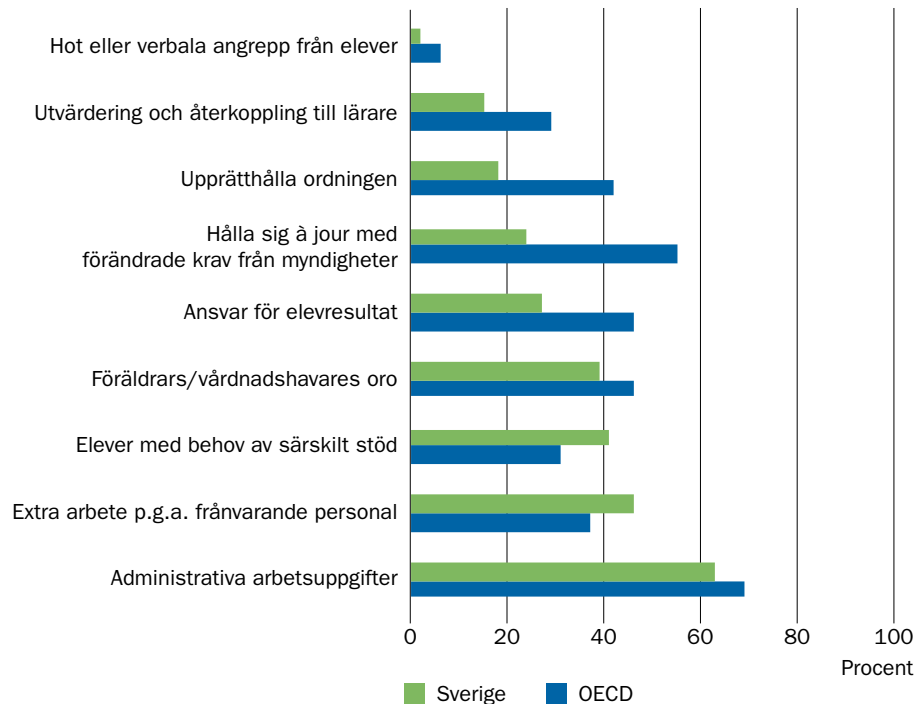
- Svenska högstadierektorer upplever stress i ungefär samma utsträckning som högstadierektorer i övriga nordiska länder och något mindre än i OECD-länderna i genomsnitt.
- Rektorer på olika nivåer i den svenska skolan har uppgett liknande svar på orsaker till stress. Det är framför allt administrativa arbetsuppgifter som högstadierektorer uppger skapar stress. Det finns dock skillnader mellan nivåerna på två områden: stress som orsakas av föräldrars eller vårdnadshavares oro samt stress som orsakas av elever i behov av särskilt stöd. På båda dessa områden uppger rektorerna i gymnasieskolan i lägre grad att de känner stress än rektorer i grundskolan.
- I grundskolan uppger 45 procent av de svenska lärarna att de känner sig stressade i arbetet. I gymnasieskolan är andelen 42 procent. En mindre andel av de svenska högstadielärarna upplever stress i arbetet jämfört med lärare i Danmark, Island och i OECD i genomsnitt. Högstadielärarnas upplevda stress är dock på samma nivå som för högstadielärare i Norge och i Finland.
- Bland lärarna känner kvinnor sig mer stressade än män. Av de svenska högstadielärarna känner varannan kvinna (50 procent) sig stressad i arbetet medan drygt var tredje man (37 procent) gör det. Mönstret är detsamma på låg- och mellanstadiet och i gymnasieskolan.
- Liksom för rektorerna är för mycket administrativt arbete den största källan till stress hos lärarna. Antalet timmar de svenska högstadielärarna ägnar åt administrativt arbete och rättning och bedömning av elevuppgifter har starkast samband med deras stress bland alla de variabler som vi har undersökt. Även de svenska låg- och mellanstadielärarna och gymnasielärarna visar samma mönster.
- Risker att *mycket* stressade svenska högstadielärare lämnar sitt yrke inom fem år är mer än dubbelt så stor än för övriga högstadielärare. Sambandet mellan stress i arbetet och risken att lämna yrket inom fem år är densamma för svenska gymnasielärare som för högstadielärare, men betydligt starkare för låg- och mellanstadielärare. Svenska låg- och mellanstadielärare som känner sig *mycket* stressade i sitt arbete löper nästan fyra gånger större risk att lämna sitt yrke inom fem år än övriga låg- och mellanstadielärare.

- Var fjärde svensk högstadielärare under 55 år tänker sig lämna yrket inom fem år, vilket är på samma nivå som i Island, men högre än för övriga Norden samt OECD i genomsnitt.

4.1 Rektornas stress

Det som i störst utsträckning skapar stress hos högstadierektorerna i såväl Sverige som i OECD i genomsnitt är administrativa arbetsuppgifter.

Figur 4.1 Andelen högstadierektorer i Sverige och i OECD i genomsnitt som anger att följande är orsak till ganska mycket eller mycket stress (procent).

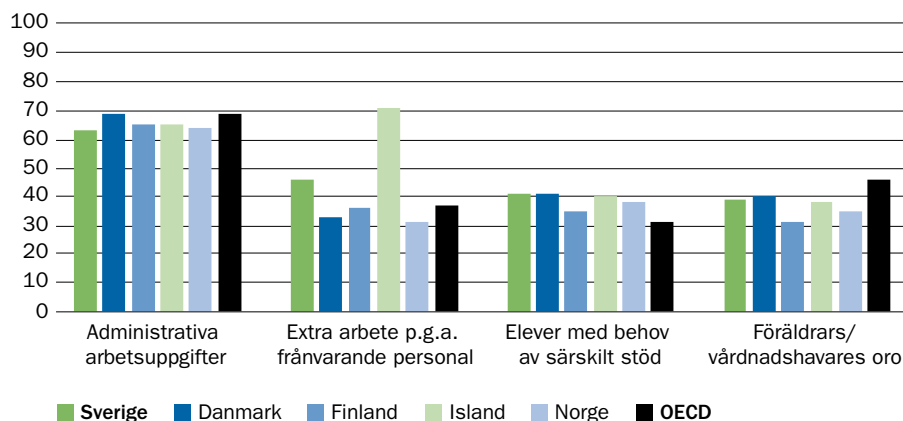

I Sverige uppger närmare två av tre högstadierektorer att de administrativa arbetsuppgifterna orsakar stress i hög eller mycket hög grad, vilket inte skiljer sig från OECD i genomsnitt. Vi visar detta i figur 4.1.

För fem av nio områden är de svenska högstadierektorerna mindre stressade än högstadierektorerna i OECD-länderna i genomsnitt, medan övriga fyra inte visar på några signifikanta skillnader. Dessa fem områden är utvärdering och återkoppling till lärare, att vara ansvarig för elevresultat, att upprätthålla ordningen på skolan, att utsättas för hot eller verbala angrepp från elever samt att hålla sig à jour med förändrade krav från myndigheter.

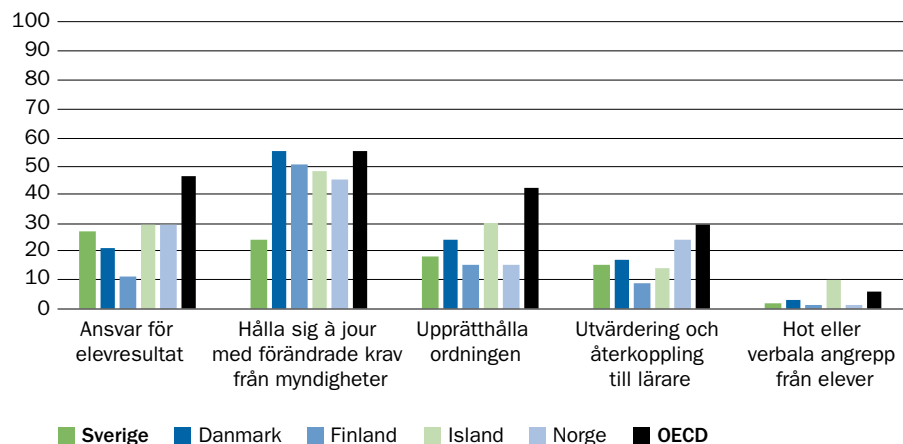
Vid en jämförelse med de övriga nordiska länderna och med OECD-länderna i genomsnitt (se figurerna 4.2 och 4.3) ser vi att administrativa arbetsuppgifter är den vanligaste orsaken till stress för rektorerna.

Figur 4.2 Andelen högstadierektorer i Norden och i OECD i genomsnitt som anger att följande är orsak till ganska mycket eller mycket stress (procent).

Figur 4.2 visar att i Sverige uppger 46 procent av högstadierektorerna att de stressas av att få extra arbete på grund av frånvarande personal, vilket är signifikant lägre än Islands 71 procent. Det är den enda signifikanta skillnaden mellan Sverige och övriga nordiska länder.

Figur 4.3 Andelen högstadierektorer i Norden och i OECD i genomsnitt som anger att följande är orsak till ganska mycket eller mycket stress (procent).

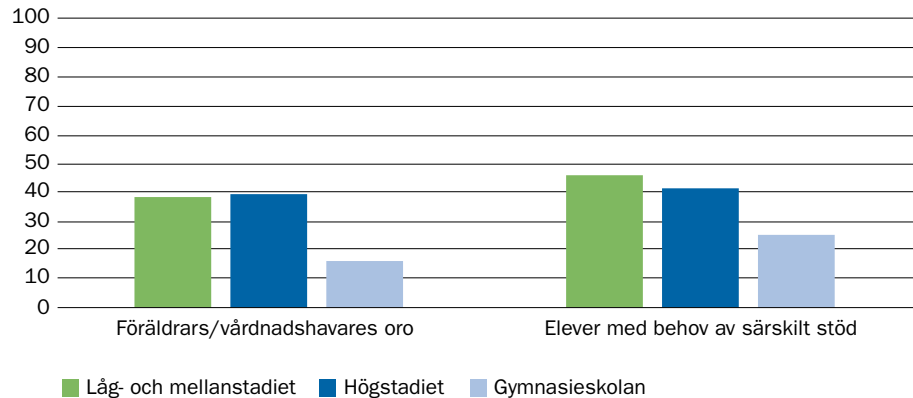
Figur 4.3 visar att påståendet om att hålla sig à jour med förändrade krav från myndigheter i övriga Norden är andelarna ungefär dubbelt så stora som andelen i Sverige, ungefär 50 procent jämfört med 24 procent. Hot och verbala angrepp från elever upplever rektorerna vara den minst stressframkallande orsaken av de nio redovisade orsakerna till stress.

Frågan om att upprätthålla ordningen stressar en högre andel av rektorerna i Island än i Sverige, 30 respektive 18 procent. Hot eller verbala angrepp orsakar stress hos rektorerna i Island mer än i Sverige, 10 respektive 2 procent. För OECD i genomsnitt är andelarna högre än för Sverige för samtliga dessa källor.

Skillnader mellan nivåerna i Sverige

På två av de nio delfrågorna om vad som orsakar rektorers stress finns det skillnader inom nivåerna i Sverige, nämligen om föräldrars eller vårdnadshavares oro samt om elever i behov av särskilt stöd. Vi visar resultaten på dessa två frågor i figur 4.4.

Figur 4.4 Andelen rektorer i Sverige som anger att följande är orsak till ganska mycket eller mycket stress (procent).

Rektorerna i gymnasieskolan uppger i lägre grad än rektorerna i grundskolan att de blir stressade av föräldrars eller vårdnadshavares oro eller av elever i behov av särskilt stöd.

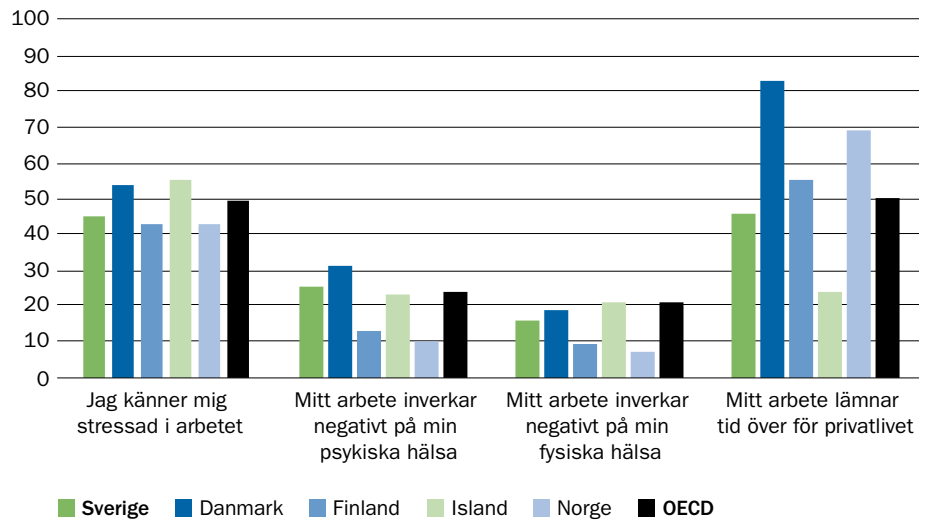
4.2 Lärarnas stress

Lärarna har fått svara på två frågeområden som handlar om deras arbete och stress. Det första området benämns allmän stress i arbetet och innehåller fyra frågor där de får svara på hur stressade de känner sig i arbetet, om arbetet påverkar deras psykiska respektive fysiska hälsa negativt samt om arbetet lämnar tid över för privatlivet. Det andra området behandlar elva olika frågor om huruvida olika arbetsuppgifter skapar stress för lärarna.

Allmän stress i arbetet

Svenska högstadielärare uppger att de är stressade i arbetet i ungefär samma utsträckning som högstadielärare i Norden i övrigt och i OECD i genomsnitt, vilket vi visar i figur 4.5.

Figur 4.5 Andelen högstadielärare som instämmer i olika påståenden om stress inom fyra områden i Norden och i OECD i genomsnitt (procent).

I figur 4.5 kan vi se att 45 procent av de svenska högstadielärarna känner sig ganska mycket eller mycket stressade i arbetet. Dessutom visar figuren att 46 procent av de svenska lärarna anser att arbetet lämnar tid över för privatlivet. Vi kan också utläsa att de svenska högstadielärarna upplever mindre stress i arbetet än lärare i Danmark och i Island och i OECD i genomsnitt, men på samma nivå som i Norge och i Finland.

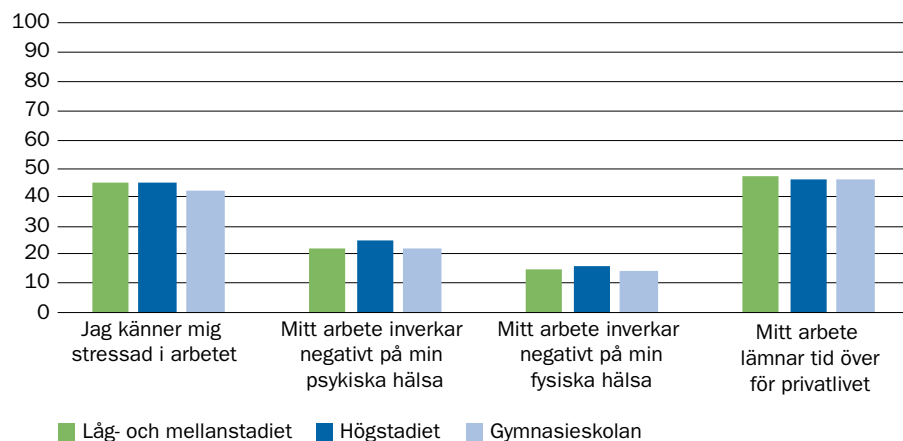
Andelen högstadielärare som upplever att arbetet påverkar den psykiska hälsan negativt är i Sverige på samma nivå som i Island och genomsnittet för OECD. Däremot så är andelen lägre i Sverige än i Danmark men högre än vad den är i grannländerna Finland och Norge. Andelen högstadielärare som anser att arbetet har en negativ inverkan på den fysiska hälsan är i Sverige lägre än vad den är i Danmark, Island och OECD i genomsnitt. Däremot så är det en högre andel än vad det är i Finland och Norge.

När det gäller frågan om arbetet lämnar tid över för privatlivet är det i genomsnitt en högre andel i Danmark, i Norge, i Finland och i OECD i genomsnitt som anser att det gör det jämfört med i Sverige, medan det i Island är väldigt få lärare som tycker att de får tid över för sitt privatliv.

Likartat mellan nivåerna i Sverige

I en jämförelse mellan nivåerna i Sverige ser vi att det ser relativt likartat ut. Se figur 4.6.

Figur 4.6 Andelen svenska lärares upplevelse av stress inom fyra områden (procent).

Figur 4.6 visar att andelen lärare som upplever stress är relativt likartad oberoende av vilken nivå de undervisar på, mellan 42 och 45 procent. Skolverkets undersökning *Attityder till skolan 2018* ligger i linje med dessa resultat. Där uppger drygt fyra av tio lärare att de ofta eller alltid känner sig stressade i skolan.¹²

Bland lärarna upplever kvinnor mer stress än män

Av de svenska högstadielärarna känner varannan kvinna (50 procent) sig ganska mycket eller mycket stressad i arbetet medan drygt var tredje man (37 procent) gör det. Mönstret är detsamma för övriga nivåer. Andelarna på låg- och mellanstadiet är för kvinnor 47 procent och för män 35 procent, medan det i gymnasieskolan är 46 procent för kvinnor och 38 procent för män.

När vi undersöker lärare som känner sig *mycket* stressade ser vi i tabell 4.1 följande skillnader mellan män och kvinnor:

¹² Skolverket (2019b).

Tabell 4.1. Andelen lärare som känner sig mycket stressade i arbetet uppdelat på män och kvinnor (procent).

Länder	Nivå	Män	Kvinnor	Skillnad (procentenheter)
Sverige	Högstadiet	13	19	-6*
	Låg- och mellanstadiet	12	18	-6*
	Gymnasieskolan	13	19	-6*
Danmark	Högstadiet	13	16	-3
Finland	Högstadiet	9	16	-7*
Island	Högstadiet	22	27	-5
Norge	Högstadiet	12	18	-6*
OECD	Högstadiet	15	20	-5*

* Skillnaden mellan män och kvinnor är signifikant skilld från 0.

Av de svenska högstadielärarna är andelen kvinnor som anger att de är *mycket* stressade i arbetet 19 procent. Motsvarande andel av de svenska manliga högstadielärarna är 13 procent. Skillnaden mellan de två andelarna är sex procentenheter vilket är en statistiskt signifikant skillnad. Av de övriga nordiska länderna har även Finland och Norge signifikanta skillnader. Om man ser till genomsnittet för alla OECD-länder är skillnaden fem procentenheter.

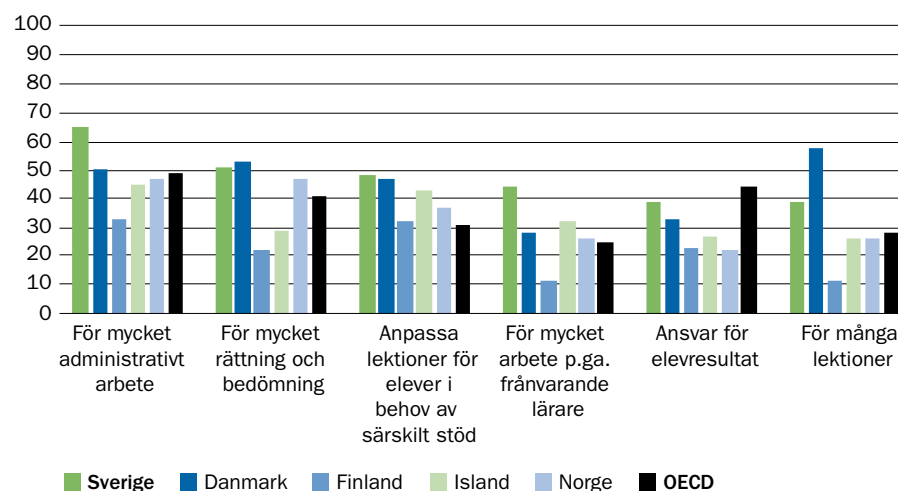
Av de deltagande TALIS-länderna har bara Malta och Portugal en större skillnad mellan andelen kvinnliga och manliga högstadielärare som känner sig mycket stressade i arbetet. I inget av de deltagande TALIS-länderna är andelen högstadielärare som känner sig mycket stressade i arbetet större bland männen än bland kvinnorna.

Både bland de svenska låg- och mellanstadielärarna och bland gymnasielärarna är skillnaden lika stor som bland de svenska högstadielärarna.

Arbetsuppgifter som skapar stress i lärarnas arbete

Lärarna har också fått besvara frågor om huruvida elva vanliga arbetsuppgifter skapar stress. Vi börjar med att jämföra högstadielärarna i Norden och i OECD i genomsnitt i figurerna 4.7 och 4.8.

Figur 4.7 Andelen högstadielärare i de nordiska länderna och i OECD i genomsnitt som anger att följande är orsak till ganska mycket eller mycket stress (procent).

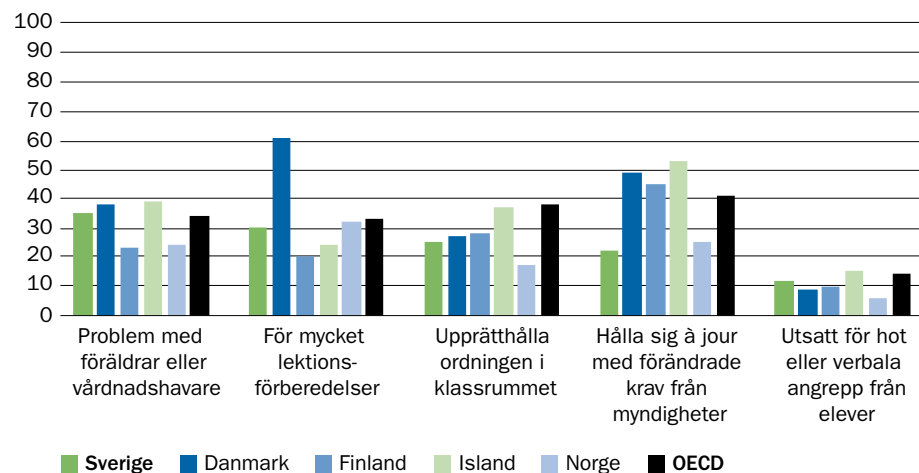

I figur 4.7 kan vi utläsa att 65 procent av de svenska högstadielärarna anger för mycket administrativt arbete som den största källan till stress i deras arbete. Av de mindre erfarna lärarna, de som har arbetat som lärare i fem år eller mindre, uppger 58 procent att för mycket administrativt arbete är en orsak till stress, medan andelen bland de mer erfarna lärarna, de som arbetat mer än fem år, är 66 procent. Det mönstret, att en större andel av de mer erfarna än de mindre erfarna lärarna anger att administrativt arbete orsakar stress, återfinns även i OECD i genomsnitt och i övriga nordiska länder, Danmark undantaget.

Som källa till stress kommer därefter att ha för mycket rättning och bedömning (51 procent), att anpassa lektioner för elever i behov av särskilt stöd (48 procent) samt att ha för mycket arbete på grund av frånvarande lärare (44 procent). Resultaten överensstämmer med Skolverkets undersökning *Attityder till skolan 2018*. Där framgår att lärarna främst känner sig stressade över administrativt arbete, dokumentation av elevernas kunskaper samt att många elever behöver extra hjälp och stöd.¹³

I ett nordiskt perspektiv och jämfört med OECD i genomsnitt uppger en större andel av de svenska högstadielärarna att för mycket administrativt arbete, att ha för mycket arbete på grund av frånvarande lärare samt att anpassa lektioner för elever i behov av särskilt stöd orsakar stress. En mindre andel av de finska lärarna anger att dessa saker orsakar stress, förutom när det gäller att känna stress på grund av ansvar för elevresultat, där andelen i Norge är lika stor som i Finland.

Figur 4.8 Andelen högstadielärare, som instämmer i att fem arbetssituationer skapar stress, för de nordiska länderna och för OECD-länderna i genomsnitt (procent).

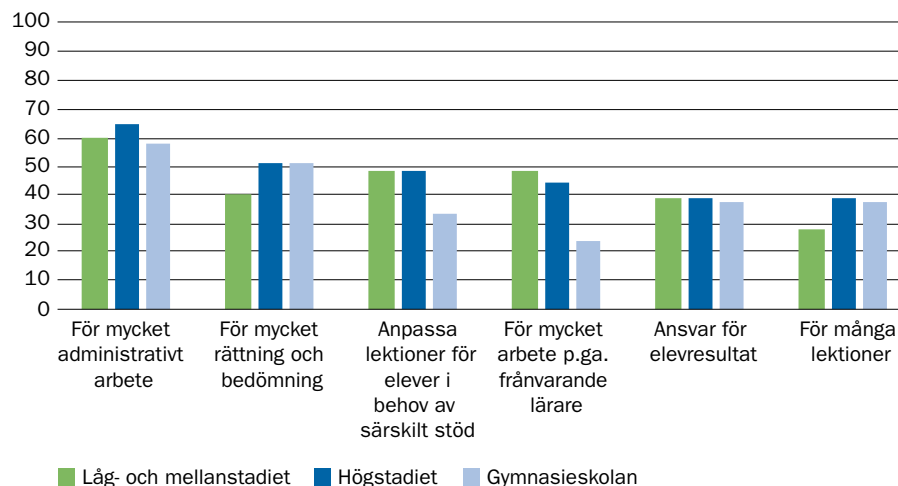
Figur 4.8 visar bland annat att det är en betydligt mindre andel svenska och norska högstadielärare som uppger att hålla sig à jour med förändrade krav från myndigheter som en källa till stress, jämfört med övriga Norden och OECD-länderna i genomsnitt. Jämfört med övriga Norden och i OECD i genomsnitt är det en större andel högstadielärare i Danmark som anser att lektionsförberedelser är en stor källa till stress. Vi kan också se att det är en betydligt mindre andel svenska högstadielärare som blir stressade av att upprätthålla ordningen i klassrummet jämfört med OECD i genomsnitt. Skillnaden är 13 procentenheter.

13 Skolverket (2019b).

Skillnader mellan nivåerna i Sverige

Vid en jämförelse inom Sverige mellan nivåerna får vi följande resultat i figur 4.9 och 4.10.

Figur 4.9 Andelen lärare i Sverige som anser att följande arbetsituationer skapar stress, sex områden (procent).

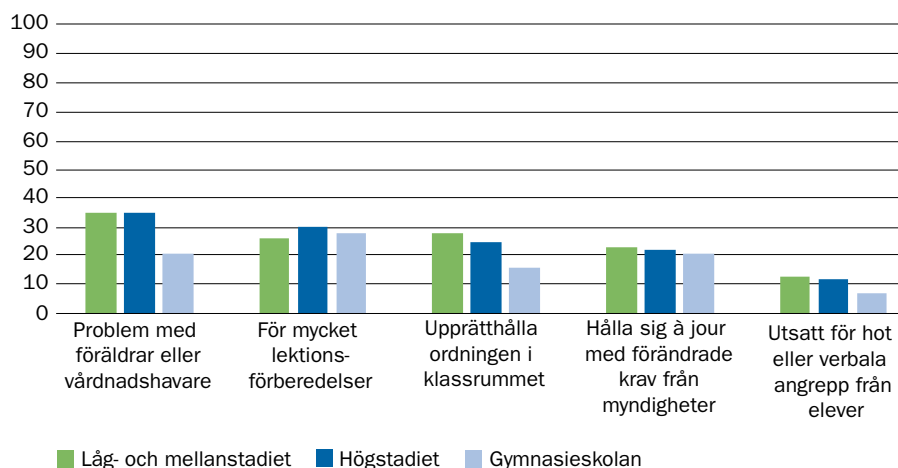

I figur 4.9 ser vi vissa skillnader mellan nivåerna. Det är en lägre andel lärare i gymnasieskolan än i grundskolan som anger att orsakerna till stress är att ha för mycket arbete på grund av frånvarande lärare, problem med föräldrar eller vårdnadshavare eller att anpassa lektioner för elever i behov av särskilt stöd.

På låg- och mellanstadiet är det en mindre andel lärare än på de högre nivåerna som uppger att för många lektioner skapar stress. Samma mönster ser vi även för rättning och bedömning.

Det som gör att flest lärare känner sig stressade är att ha för mycket administrativt arbete. På högstadiet är andelen lärare som känner sig stressade över detta som högst, 65 procent.

Figur 4.10 Andelen svenska lärares arbetsituationer som skapar stress, fem områden (procent).

Av figur 4.10 framgår att det är en mindre andel gymnasielärare än grundskolelärare som anger att orsakerna till stress är att ha för mycket arbete på grund av att upprätthålla ordningen i klassrummet, samt att ha problem med föräldrar eller vårdnadshavare.

4.3 Faktorer som samvarierar med lärarnas stress

I detta avsnitt analyserar vi hur starka sambanden är mellan lärarnas stress och de elva faktorerna som ger upphov till lärarnas stress.¹⁴ När vi har gjort denna regressionsanalys har vi delat upp svarsalternativen på ett annat sätt. Svarsalternativet *mycket* bildar den ena kategorin och de övriga svarsalternativen bildar den andra kategorin. När vi skriver om lärarnas stress eller att lärarna känner sig stressade menar vi därför att lärarna känner sig stressade i arbetet i *mycket* stor utsträckning. Frågorna om lärarnas stress ställdes inte i TALIS 2013, så vi kan inte undersöka om några förändringar har skett över tid.

Administrativt arbete och rättning/bedömning av elevuppgifter har starkast samband med lärarnas stress

Antalet timmar de svenska högstadielärarna ägnar åt administrativt arbete och antalet timmar de ägnar åt rättning/bedömning av elevuppgifter har starkast samband med deras stress i arbetet.¹⁵

I ett stort antal deltagande länder i TALIS, inklusive de övriga nordiska länderna och för genomsnittet i OECD, är sambandet mellan antalet timmar som lärarna ägnar åt administrativt arbete och deras stress i arbetet lika starkt som i Sverige. Dock är det inget av de övriga deltagande OECD-länderna som har ett starkare samband än Sverige.

Även för de svenska låg- och mellanstadielärarna och gymnasielärarna har deras administrativa arbete starkast samband med stress i arbetet. För gymnasielärarna är sambandet dessutom dubbelt så starkt som för låg- och mellanstadielärarna.

Sverige tillhör den grupp av länder som har starkast samband mellan lärarnas stress och antalet timmar de ägnar åt rättning/bedömning av elevuppgifter. Av övriga länder som tillhör den homogena gruppen är samtliga, förutom Nya Zeeland, från den europeiska kontinenten. Bland andra ingår våra nordiska grannländer Finland och Island. I Norge och för genomsnittet i OECD är sambandet ungefär hälften så starkt som i Sverige. I Danmark finns överhuvudtaget inget samband mellan lärarnas stress och antalet timmar de ägnar åt rättning/bedömning av elevuppgifter.

För de svenska låg- och mellanstadielärarna finns det heller inget samband mellan stress och antalet timmar de ägnar åt rättning/bedömning av elevuppgifter. Däremot är sambandet dubbelt så stort för högstadielärarna som för gymnasielärarna.

Risken att mycket stressade högstadielärare lämnar sitt yrke inom fem år är mer än dubbelt så stor som för övriga högstadielärare

Svenska högstadielärare som känner sig *mycket* stressade i arbetet löper mer än dubbelt så stor risk att lämna sitt yrke inom fem år än övriga svenska högstadielärare. Sambandet ser likadant ut för såväl de övriga nordiska länderna som för genomsnittet i OECD-länderna. Rumänien och Kazakstan är de enda av de länder som deltar i TALIS där sambandet är starkare än i Sverige. I Rumänien är risken nästan sex gånger större att högstadielärare som känner sig mycket

¹⁴ Eftersom TALIS är en tvärsnittsstudie kan vi inte dra några kausala slutsatser, utan enbart redovisa deskriptiva samvariationer.

¹⁵ Lärarnas arbetstid redovisas i Skolverket (2019a).

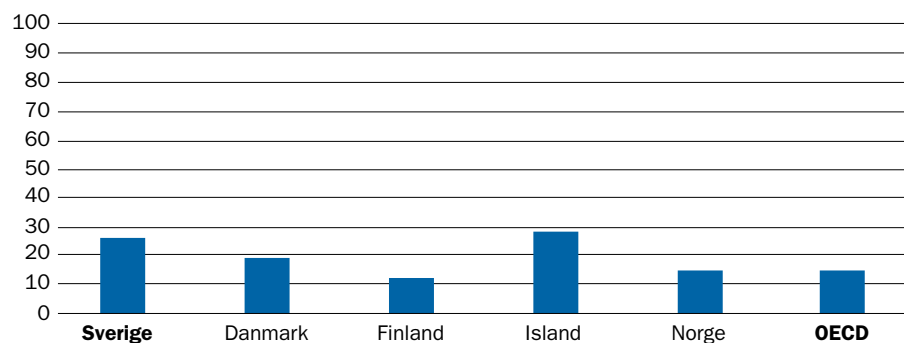
stressade i sitt arbete ska lämna sitt yrke inom fem år och i Kazakstan är risken nästan fem gånger större. Av länder där sambandet är svagast återfinns bland andra Mexiko, Nederländerna, Saudiarabien och Sydafrika.

Sambandet mellan stress i arbetet och risken att lämna yrket inom fem år är detsamma för gymnasielärare som för högstadielärare, men är betydligt starkare för låg- och mellanstadielärare. Låg- och mellanstadielärare som känner sig *mycket* stressade i sitt arbete löper nästan fyra gånger större risk att lämna sitt yrke inom fem år än övriga låg- och mellanstadielärare.

Andelen lärare och rektorer under 55 år som tänker sig lämna yrket inom fem år

En ny fråga i TALIS 2018 till både lärare och rektorer handlade om hur många år till de ville fortsätta att arbeta som lärare respektive rektor (figur 4.11). Det går inte att säga något om lärarna och rektorerna tänkte sig byta yrke men arbeta vidare inom utbildningsområdet i ett nytt yrke, eller helt lämna utbildningsområdet.

Figur 4.11 Andelen högstadielärare under 55 år som vill sluta i yrket inom fem år i Norden och i OECD i genomsnitt (procent).

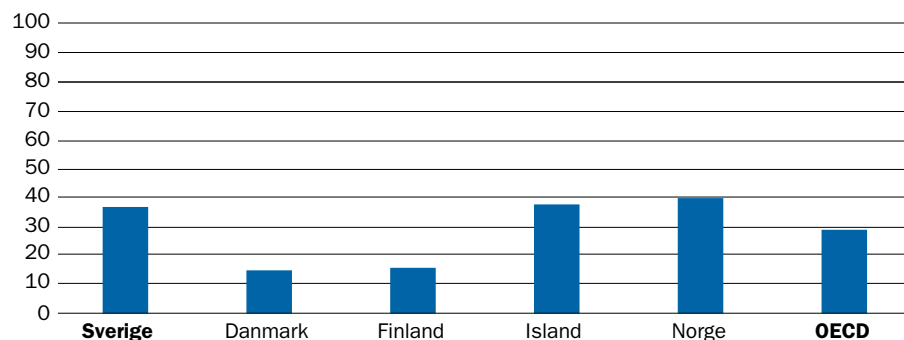

Av figur 4.11 framgår att andelen svenska högstadielärare under 55 år som vill sluta i läraryrket inom fem år är 26 procent. Den andelen ligger på samma nivå som i Island, men högre än i övriga nordiska länder och genomsnittet i OECD.

Andelen är densamma bland de svenska låg- och mellanstadielärarna, men är lägre än bland de svenska gymnasielärarna, vars andel är 34 procent.

För rektorerna ser mönstret liknande ut.

Figur 4.12 Andelen högstadierektorer under 55 år som vill sluta i yrket inom fem år i Norden och i OECD i genomsnitt (procent).

Figur 4.12 visar att 37 procent av de svenska högstadierektorerna under 55 år vill sluta i läraryrket inom fem år. Det är en större andel än högstadierektorerna i Danmark och i Finland, men på samma nivå som i Island och i Norge samt i OECD i genomsnitt.

De svenska rektorernas andelar i låg- och mellanstadiet och i gymnasieskolan är också på samma nivå som för de svenska högstadierektorerna.

Vi kan konstatera att det finns vissa skillnader mellan länderna i hur många som tänker sig att lämna lärar- och rektorsyrket innan 60-års ålder, men inte om de avser arbeta vidare inom utbildningsområdet i ett nytt yrke eller lämna det helt. I Finland uppger en större andel både lärare och rektorer sig vilja stanna kvar i nuvarande yrke än i övriga nordiska länder och i OECD i genomsnitt.

5. Rektorsers arbetstillfredsställelse

I detta kapitel redovisar vi i vilken mån rektorerna är nöjda med sitt arbete. I TALIS mäts rektorernas övergripande arbetstillfredsställelse med två uppsättningar påståenden: en som speglar rektorernas arbetstillfredsställelse med den nuvarande arbetsplatsen och en som speglar rektorernas arbetstillfredsställelse med yrkesvalet.

Påståendena som rektorerna får i sina enkäter har fyra svarsalternativ: *håller inte alls med, håller inte med, håller med och håller helt med*. I redovisningen har vi slagit ihop svarsandelarna för alternativen *håller inte alls med* och *håller inte med*. På motsvarande sätt har vi slagit ihop svarsandelarna för alternativen *håller med* och *håller helt med*.

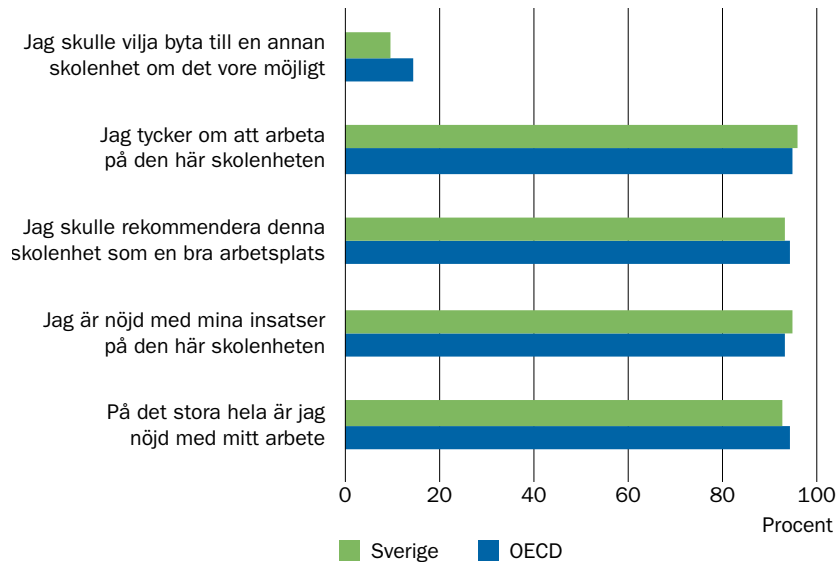
Sammanfattning av de svenska resultaten

- Drygt nio av tio av de svenska högstadierektorerna uppger att de på det stora hela är nöjda med sitt arbete. Rektorerna är lika nöjda med sin arbetsplats och med sitt yrkesval nu som de var i TALIS 2013.
- Rektorerna är mer nöjda med sin arbetsplats och med sitt yrkesval än lärarna. Av de tio påståenden som speglar de svenska rektorernas och lärarnas arbetstillfredsställelse visar sju att rektorerna känner större arbetstillfredsställelse än lärarna.
- Andelen rektorer som håller med om att rektorsyrket har hög status i samhället är 34 procent. Den är tre gånger större än andelen lärare som håller med om att läraryrket har hög status i samhället.
- Bland högstadierektorerna kan män tänka sig att stanna kvar längre i yrket än vad kvinnor kan tänka sig. Männen kan i genomsnitt tänka sig att stanna kvar i drygt tio år, medan kvinnor kan tänka sig att stanna kvar i knappt sju år.
- Rektorer som får mer stöd från övrig personal på skolan känner i genomsnitt en högre arbetstillfredsställelse.
- Rektorer som känner sig mer stressade känner i genomsnitt en mindre tillfredsställelse med yrkesvalet.

5.1 Arbetstillfredsställelse med den nuvarande arbetsplatsen

Figur 5.1 visar de svenska högstadierektorernas svarsandelar och OECD-genomsnittet för de enskilda påståenden som handlar om rektorernas arbetstillfredsställelse med den nuvarande arbetsplatsen.

Figur 5.1 Andelen högstadierektorer som håller med om redovisade påståenden i Sverige och i OECD-länderna i genomsnitt (procent).

Överlag är samtliga högstadierektorer från de deltagande TALIS-länderna nöjda med sin nuvarande arbetsplats. I Turkiet, som är ett av de länder som har lägst andel högstadierektorer som är nöjda med sin nuvarande arbetsplats, håller 83 procent av rektorerna med om att de på det stora hela är nöjda med sitt arbete. I till exempel Colombia och Malta håller alla högstadierektorer med om att de på det stora hela är nöjda med sitt arbete.

De svenska högstadierektorernas svarsandelar skiljer sig varken från svarsandelarna från de övriga nordiska länderna eller från genomsnittet i OECD för något av de enskilda påståendena i figur 5.1. Inte heller finns det någon skillnad i svarsandelar mellan låg- och mellanstadierektorerna, högstadierektorerna och gymnasierektorerna. Ingen förändring har heller skett i högstadierektorernas svarsandelar sedan 2013.

5.2 Arbetstillfredsställelse med yrkesvalet

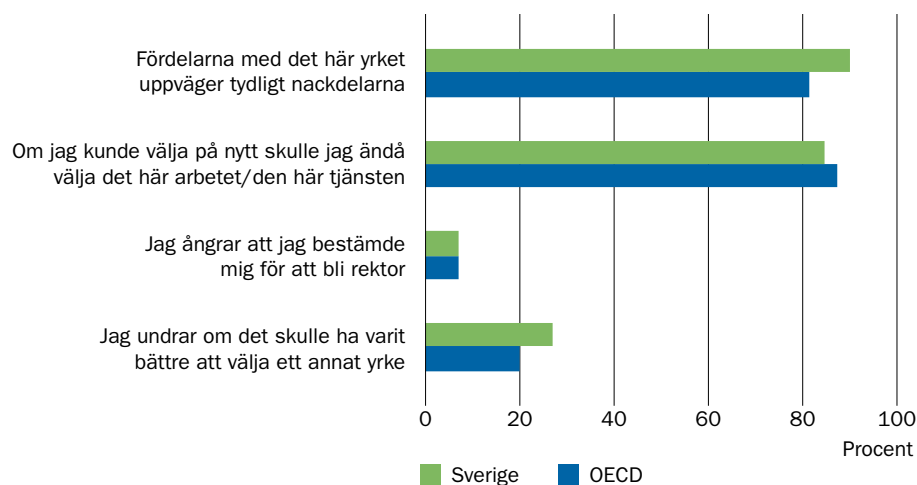
Rektorerna i TALIS tenderar att vara mindre nöjda med aspekter relaterade till sitt yrkesval än med aspekter relaterade till sin nuvarande arbetsplats. Till exempel är det bara 39 procent av högstadierektorerna i Bulgarien som håller med om att fördelarna med yrket tydligt uppväger nackdelarna och 62 procent av högstadierektorerna i Japan som håller med om att om de kunde välja på nytt skulle de ändå välja rektorsarbetet.

Figur 5.2 visar de svenska högstadierektorernas svarsandelar och OECD-genomsnittet för de enskilda påståendena som handlar om rektorernas arbetstillfredsställelse med yrkesvalet.

Svenska rektorer är nöjda med sitt yrkesval

De svenska rektorerna är fortsatt nöjda med sitt yrkesval.

Figur 5.2 Andelen högstadierektorer som håller med om redovisade påståenden i Sverige och i OECD-länderna i genomsnitt (procent).

Andelen svenska rektorer som håller med om att fördelarna med yrket tydligt uppväger nackdelarna är tio procentenheter högre än genomsnittet i OECD. För de övriga tre påståendena i figur 5.2 skiljer sig inte de svenska högstadierektorernas svarsandelar från genomsnittet i OECD.

Vid en jämförelse mellan Sverige och de övriga nordiska länderna är det bara de danska högstadierektorernas svarsandelar som skiljer sig från de svenska. Andelen danska högstadierektorer som håller med om att fördelarna med yrket tydligt uppväger nackdelarna är sju procentenheter högre än den svenska och andelen danska högstadierektorer som håller med om att om jag kunde välja på nytt skulle jag ändå välja det här arbetet är tio procentenheter högre än den svenska. Dessutom är andelen danska högstadierektorer som håller med om att det skulle ha varit bättre att välja ett annat yrke elva procentenheter lägre än den svenska. De danska högstadierektorerna är sålunda något mer positiva till sina yrkesval än de svenska högstadierektorerna.

Det finns ingen skillnad i svarsandelar mellan låg- och mellanstadierektorerna, högstadierektorerna och gymnasierektorerna. Ingen förändring har heller skett i högstadierektorernas svarsandelar sedan 2013.¹⁶

¹⁶ Påståendet ”Jag undrar om det skulle ha varit bättre att välja ett annat yrke” fanns inte med i TALIS 2013.

En tredjedel av de svenska högstadierektorerna anser att rektorsyrket har hög status

En tredjedel av de svenska högstadierektorerna håller med om att rektorsyrket har hög status i samhället.

Tabell 5.1. Andelen rektorer som håller med om att rektorsyrket har hög status i samhället (procent).

	Låg- och mellanstadiet	Högstadiet	Gymnasieskolan
Andelen rektorer som anser att yrket har hög status	42	34	56

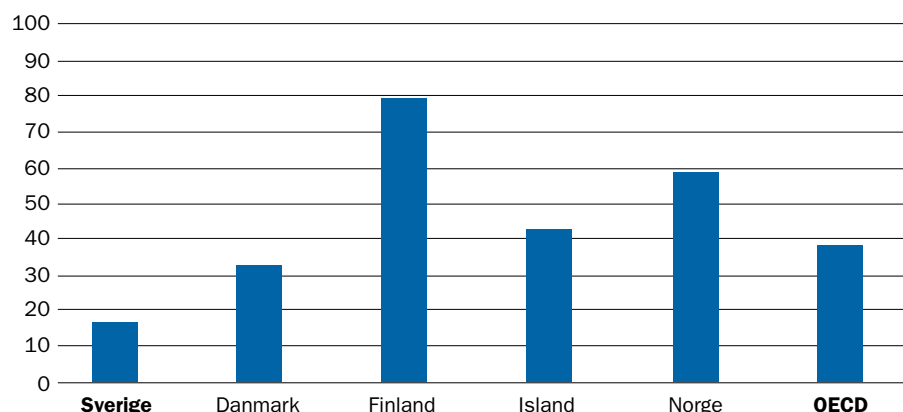
Av tabell 5.1 framgår att andelen gymnasierektorer som anser att rektorsyrket har hög status i samhället är betydligt högre än motsvarande andelar för både låg- och mellanstadierektorerna och högstadierektorerna. Låg- och mellanstadierektorernas svarsandelar skiljer sig dock inte signifikant från högstadierektorernas svarsandelar.

Påståendet om rektorernas syn på rektorsyrkets status finns inte i de övriga deltagande ländernas enkäter och inga jämförelser kan därför göras mellan de svenska rektorernas och de övriga ländernas rektorers svarsandelar. Påståendet finns heller inte i rektorsenkäten från TALIS 2013, så ingen jämförelse kan därför göras med den förra studien.¹⁷

Få svenska rektorer anser att läraryrket har hög status i samhället

Av de OECD-länder som deltar i TALIS har Slovakien med 2 procent den minsta andelen högstadierektorer som håller med om att läraryrket har hög status. Därefter kommer Italien med 10 procent och Sverige med 17 procent. Figur 5.3 visar andelen högstadierektorer som håller med om att läraryrket har hög status i Sverige, i de fyra övriga nordiska länderna och genomsnittet i OECD-länderna.

Figur 5.3 Andelen högstadierektorer som håller med om att läraryrket har hög status i samhället i de nordiska länderna och i OECD-länderna i genomsnitt (procent).

17 Frågan var ett nationellt tillägg i Sverige i TALIS 2018.

Med knappt 80 procent har Finland störst andel högstadierektorer, inte bara av de nordiska länderna, utan av samtliga deltagande OECD-länder som håller med om att läraryrket har hög status.¹⁸ Av de övriga nordiska länderna kommer därefter Norge, Danmark och Island med 58 procent, 42 procent respektive 32 procent.¹⁹

Det finns ingen skillnad i svarsandelar mellan låg- och mellanstadierektorerna, högstadierektorerna och gymnasiektorerna. Ingen förändring har heller skett i högstadierektorernas svarsandelar sedan 2013.

Män kan tänka sig att stanna kvar längre i yrket än kvinnor bland högstadierektorerna

De svenska högstadierektorerna tänker sig stanna kvar i yrket i knappt åtta år i genomsnitt, vilket är samma antal år som i OECD i genomsnitt, i Island och i Norge, men kortare än i Danmark och i Finland, där de tänker stanna kvar i yrket i knappt elva år. Det finns dock skillnader mellan män och kvinnor. I tabell 5.2 redovisar vi skillnader mellan män och kvinnor avseende hur länge de tänker sig stanna kvar i yrket.

Tabell 5.2. Skillnaden mellan män och kvinnor i genomsnittligt antal år man kan tänka sig att stanna kvar i rektorsyrket.

Länder	Nivå	Män	Kvinnor	Skillnad
Sverige	Högstadiet	10,1	6,6	3,5*
	Låg- och mellanstadiet	8,4	9,3	-0,9
	Gymnasieskolan	9,9	8,8	1,1
Danmark	Högstadiet	10,8	10,6	0,2
Finland	Högstadiet	11,2	10,0	1,2
Island	Högstadiet	5,3	7,1	-1,8*
Norge	Högstadiet	9,6	7,2	2,4
OECD	Högstadiet	8,1	7,3	0,8*

* Skillnaden mellan män och kvinnor är signifikant skild från 0.

Av tabell 5.2 framgår att bland de svenska högstadierektorerna kan män i genomsnitt tänka sig att stanna 3,5 år längre i yrket än kvinnor. Med det värdet tillhör Sverige den grupp av OECD-länder som har störst skillnad mellan hur länge männen och kvinnorna kan tänkas stanna kvar i yrket. Övriga länder som tillhör den gruppen är Turkiet med 4,6 år, Nya Zeeland med 3,0 år och Slovakien med 2,2 år. Om man ser till genomsnittet för alla OECD-länder kan männen tänka sig att stanna knappt tio månader (0,8 år) längre än kvinnorna.

Skillnaden mellan hur länge männen och kvinnorna kan tänkas stanna kvar i yrket kan inte förklaras av deras arbetstillfredsställelse.²⁰ När vi jämför könsfördelningen mellan OECD-länderna framgår det att andelen kvinnor som är högstadierektorer är relativt hög i Sverige (drygt två tredjedelar).²¹ Trots det samvarierar inte kön bland rektorerna i något av de deltagande länderna med

18 Finlands andelar är på samma nivå som i Sydkorea och i Kanada som enbart deltar med provinsen Alberta.

19 Svarsandelarna för Danmark och Island skiljer sig inte signifikant åt.

20 Se avsnitt 5.4 för vilka faktorer som samvarierar med rektorernas arbetstillfredsställelse.

21 Skolverket (2019a).

hur länge männen och kvinnorna kan tänkas stanna kvar i yrket. Skillnaderna beror alltså på andra faktorer än könsfördelningen av rektorer inom respektive land.

Av alla länder som deltar i TALIS, med två undantag, är det antingen så att männen kan tänka sig att stanna kvar längre än kvinnorna i yrket eller så är det ingen skillnad mellan hur länge de kan tänka sig att stanna kvar. De två undantagen är Island där kvinnorna kan tänka sig att stanna kvar knappt två år längre än männen och Malta där kvinnorna kan tänka sig att stanna kvar drygt tre år längre än männen.

Av tabell 5.2 framgår att det inte finns någon signifikant skillnad mellan hur länge män och kvinnor kan tänka sig att stanna i yrket för de övriga nordiska länderna.

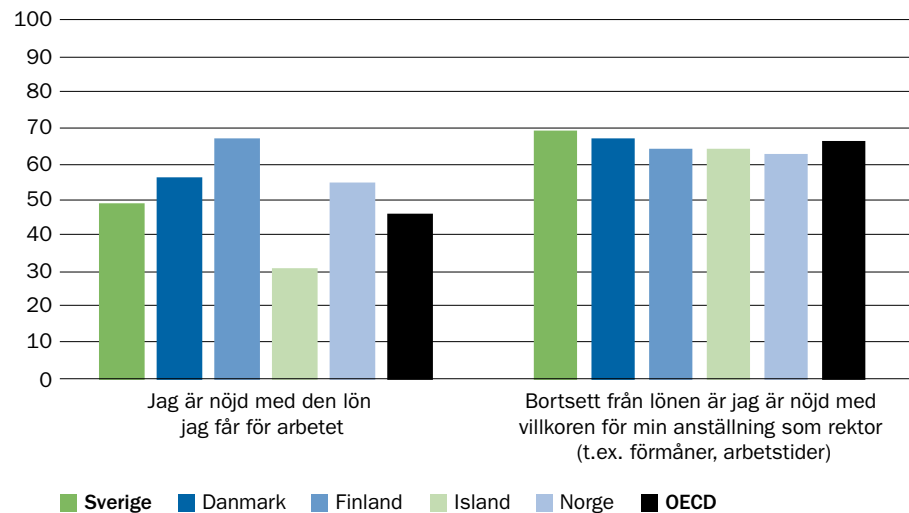
Varken i låg- och mellanstadiet eller i gymnasieskolan finns det någon skillnad mellan hur länge männen och kvinnorna kan tänkas stanna kvar i yrket. Frågan ställdes inte i TALIS 2013, så ingen jämförelse kan göras över tid.

5.3 Rektorsers lön och anställningsvillkor

I rektorsenkäten finns två påståenden som inte finns bland de påståenden som i TALIS används för att mäta rektorernas arbetstillfredsställelse, men som ändå starkt förknippas med den.²² De två påståendena är om rektorn är nöjd med sin lön och om rektorn bortsett från lönen är nöjd med villkoren för sin anställning som rektor (till exempel förmåner och arbetstider).

Figur 5.4 visar andelen högstadierektorer som håller med om att de är nöjda med sin lön och som håller med om att de är nöjda med villkoren för sin anställning som rektor, för de nordiska länderna och för genomsnittet i OECD.

Figur 5.4 Andelen högstadierektorer som håller med om redovisade påståenden i de nordiska länderna och i OECD-länderna i genomsnitt (procent).

²² Se kapitel 5.5 för en fördjupad analys av vilka faktorer som samvarierar med rektorernas arbetstillfredsställelse.

Hälften av de svenska högstadierektorerna är nöjda med sin lön och drygt två tredjedelar är nöjda med villkoren för sin anställning. Med knappt 70 procent har Finland en större andel högstadierektorer som är nöjda med sin lön än vad Sverige har. Med drygt 30 procent har Island en mindre andel högstadierektorer som är nöjda med sin lön än vad Sverige har. De övriga nordiska ländernas andelar och genomsnittet i OECD skiljer sig inte signifikant från den svenska andelen. De deltagande TALIS-länder som har störst andel rektorer som är nöjda med sina löner är Singapore med 86 procent, England med 81 procent och Nederländerna med 79 procent. Bland de deltagarländer som har minst andel rektorer som är nöjda med lönen finns Slovakien med 23 procent.

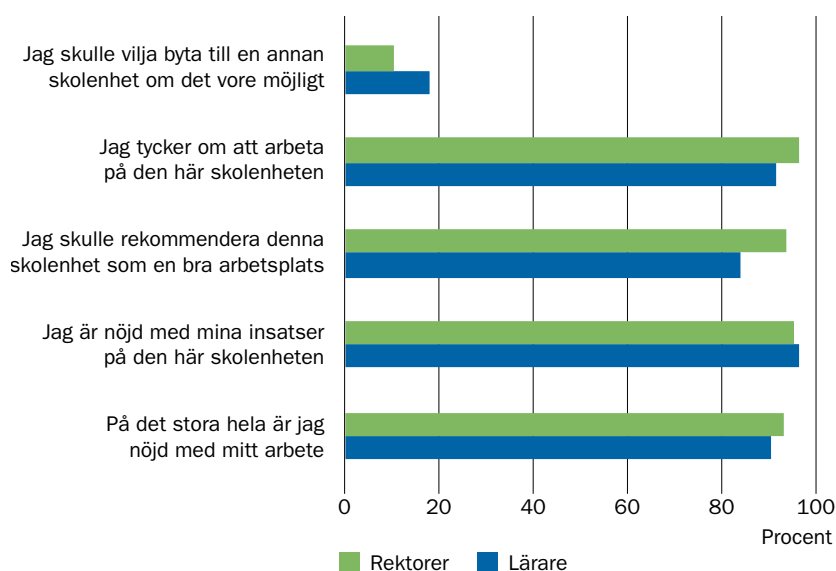
Varken våra nordiska grannars andelar eller genomsnittet i OECD skiljer sig från den svenska andelen högstadierektorer som är nöjda med villkoren för sin anställning. Bland de deltagande TALIS-länder som har störst andel rektorer som är nöjda med sina anställningsvillkor återfinns Nederländerna med 88 procent och Singapore med 87 procent. Turkiet med 34 procent är ett av de deltagarländer som har minst andel rektorer som är nöjda med sina anställningsvillkor.

Det finns ingen skillnad i svarsandelar mellan låg- och mellanstadierektorerna, högstadierektorerna och gymnasierektorerna.

5.4 Jämförelser mellan rektorers och lärares arbetstillfredsställelse

Samma frågor om arbetstillfredsställelse som ges till rektorerna i rektorsenkäten ges också till lärarna i lärarenkäten.²³ För dessa frågor kan vi därför jämföra skillnader i svarsandelar mellan rektorer och lärare. Figur 5.5 visar högstadierektorernas och högstadielärarnas svarsandelar för de fem påståenden som speglar rektorernas och lärarnas arbetstillfredsställelse med den nuvarande arbetsplatsen.

Figur 5.5 Andelen högstadierektorer respektive högstadielärare som håller med om redovisade påståenden (procent).

23 Lärarnas arbetstillfredsställelse redovisas i Skolverket (2019a).

De svenska högstadierektorerna är något mer nöjda än de svenska högstadielärarna. Bland högstadierektorerna uppger 97 procent att de tycker om att arbeta på sin skola, medan motsvarande andel för högstadielärarna är 92 procent. På samma sätt uppger 94 procent av högstadierektorerna att de skulle rekommendera sin skola som en bra arbetsplats, medan motsvarande andel bland högstadielärarna är 84 procent.

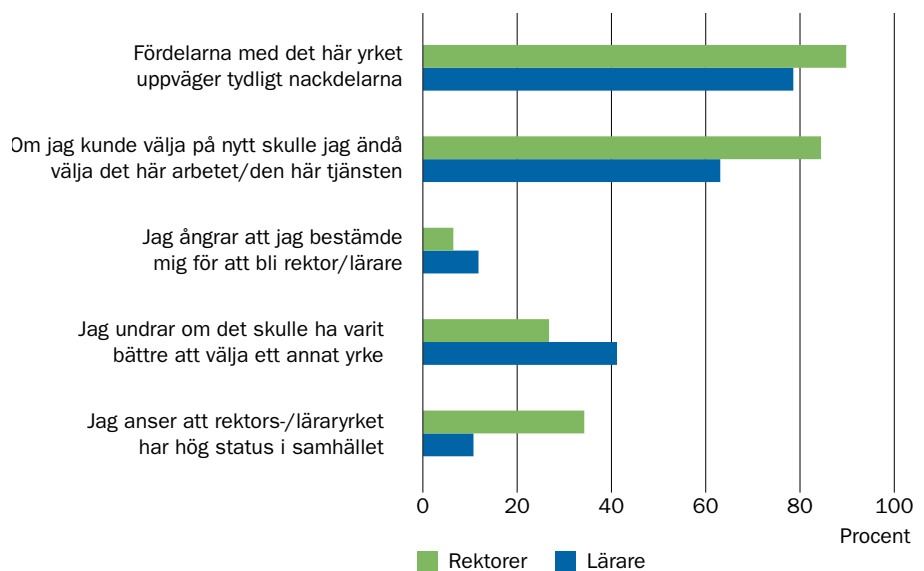
På påståendet om de skulle vilja byta till en annan skola om det vore möjligt är andelen högstadielärare som håller med ungefär dubbelt så stor som andelen högstadierektorer. På de övriga två påståendena finns det inga skillnader i svarsandelarna.

I stort sett samma skillnader finns vid jämförelser mellan rektorernas och lärarnas svarsandelar för låg- och mellanstadiet respektive gymnasieskolan.

Rektorerna är betydligt mer nöjda än lärarna med sitt yrkesval

Figur 5.6 visar högstadierektorernas och högstadielärarnas svarsandelar för de fem påståenden som speglar rektorernas och lärarnas uppfattningar om sin yrkesroll.²⁴

Figur 5.6 Andelen högstadierektorer respektive högstadielärare som håller med om redovisade påståenden (procent).

Det generella mönstret som kan utläsas av figur 5.6 är att rektorerna är mer nöjda med sin yrkesroll än lärarna. När vi närmare undersöker de enskilda påståendena är det framför allt på påståendet om de anser att rektors-/läraryrket har hög status i samhället som svarsandelarna skiljer sig. Andelen högstadierektorer som anser att rektorsyrket har hög status är mer än tre gånger större än andelen högstadielärare som anser att läraryrket har hög status.

Även för påståendena om fördelarna med yrket tydligt uppväger nackdelarna och om jag kunde välja på nytt skulle jag ändå välja det här arbetet/den här tjänsten är det en större andel rektorer än lärare som håller med.

²⁴ De fyra påståendena i figur 5.2 samt det nationella tillägget: jag anser att rektorsyrket har hög status i samhället.

I påståendet om det skulle varit bättre att välja ett annat yrke instämmer 41 procent av lärarna, medan motsvarande andel för rektorerna är 27 procent.

För påståendet om de ångrar att de bestämde sig för att bli rektor/lärare är skillnaden inte signifikant.

En rimlig slutsats av resultaten i avsnitt 5.3 är att de svenska rektorerna överlag anger en högre arbetstillfredsställelse än de svenska lärarna, men framför allt tycks de vara mer nöjda med sitt yrkesval. Inte bara i Sverige, utan överlag bland OECD-länderna, har en majoritet av rektorerna arbetat som lärare största delen av sitt yrkesliv.²⁵

5.5 Vilka faktorer samvarierar med rektorernas arbetstillfredsställelse?

I rektorsenkäten finns ett stort antal frågor med syfte att ge bakgrundsinformation om rektorerna, till exempel kön, ålder och antal år som rektor, och bakgrundsinformation om skolorna, till exempel elevsammansättningen på skolan och skolklimatet. Av svaren på dessa frågor är det möjligt att utläsa vilka faktorer som samvarierar med rektorernas arbetstillfredsställelse genom att använda regressionsanalys. Även om rektorsenkäten är omfattande så är den inte heltäckande. Det är därför viktigt att notera att det sannolikt finns andra faktorer som rektorsenkäten inte har lyckats fånga, men som också samvarierar med rektorernas arbetstillfredsställelse.

I figurerna 5.1 och 5.2 redovisar vi svarsandelarna för de nio påståenden som i TALIS var för sig speglar olika dimensioner av rektorernas arbetstillfredsställelse.

Stöd från övrig personal har starkast samband med rektorns arbetstillfredsställelse på den nuvarande arbetsplatsen

Den faktor som samvarierar starkast med indexet som speglar rektorns arbetstillfredsställelse på den nuvarande arbetsplatsen är påståendet om rektorn är nöjd med stödet från personalen på sin skola. Sambandet är positivt vilket tolkningsmässigt innebär att rektorer som håller med om att de är nöjda med det stöd de får från övrig personal känner större arbetstillfredsställelse i genomsnitt.

Övriga faktorer som har ett positivt samband med indexet är påståendet om rektorn bortsett från lönen är nöjd med villkoren för sin anställning som rektor och indexet som beskriver hur snabbt skolan reagerar på förändringar och hur öppen den är för nya idéer.

En faktor som har ett negativt samband med rektorns arbetstillfredsställelse på den nuvarande arbetsplatsen är stressindexet – ju mer stress rektorn upplever desto sämre arbetstillfredsställelse på den nuvarande arbetsplatsen i genomsnitt.

De fem bakgrundsfaktorerna förklarar totalt ungefär 40 procent av variationen i indexet rektorns arbetstillfredsställelse på den nuvarande arbetsplatsen. Bakgrundsfaktorerna förklarar dock enbart variationen i statistisk bemärkelse. När vi pratar om *samband* mellan exempelvis rektorns arbetstillfredsställelse och grad av stöd från personalen handlar det inte om orsakssamband. Empirin kan inte besvara om det ena leder till det andra, bara att det finns ett samband.

25 OECD (2020).

Stress har starkast samband med rektorns tillfredsställelse med yrkesvalet

Rektorns arbetstillfredsställelse med yrkesvalet samvarierar starkast med stressindexet – ju mer stress rektorn upplever desto sämre arbetstillfredsställelse med yrkesvalet i genomsnitt. Stress tycks alltså vara en starkt bidragande orsak till att dämpa rektorernas tillfredsställelse med både den nuvarande arbetsplatsen och med sitt yrkesval.

Därefter har påståendena om rektorn är nöjd med stödet från personalen vid sin skolenhet och om rektorn är nöjd med villkoren för sin anställning störst samband med rektorns tillfredsställelse med yrkesvalet. Båda sambanden är positiva och betyder att rektorer som håller med om att de är nöjda med det stöd de får från övrig personal känner större tillfredsställelse med sitt yrkesval i genomsnitt och rektorer som håller med om att de är nöjda med villkoren för sin anställning känner större tillfredsställelse med sitt yrkesval i genomsnitt.

Totalt förklarar de fem bakgrundsfaktorerna också ungefär 40 procent av variationen i indexet rektorns tillfredsställelse med yrkesvalet.

6. Avslutande reflektioner

I juni 2019 presenterades de första resultaten från TALIS 2018.²⁶ Vi kunde då konstatera att undersökningen i flera fall bekräftade vad Skolverket sett i andra undersökningar, nämligen att den svenska skolan i många avseenden fungerar väl. När vi nu presenterar den andra delredovisningen av resultaten från TALIS 2018 stärks den bilden ytterligare. De svenska rektorerna är över lag nöjda med sitt arbete och svenska högstadielärare uppger nu också att de samarbetar mer med varandra, jämfört med TALIS 2013. Undersökningen visar dock även på problem i skolan. Både rektorer och lärare uppger i relativt stor utsträckning att de känner sig stressade i arbetet, framför allt av att utföra administrativa uppgifter. Stress är också en viktig förklaring till varför lärare väljer att lämna sitt yrke. Med tanke på den förhållandevis höga omsättningen av rektorer och den tilltagande bristen på lärare i den svenska skolan, är det viktigt att ta dessa varningssignaler på allvar.

TALIS är en internationell studie, vilket möjliggör jämförelser med andra länder. Framför allt jämför vi oss med de andra nordiska länderna och med genomsnittet för OECD-länderna. Detta är andra gången som Sverige deltar i TALIS och vi kan därför jämföra hur de svenska högstadielärarnas åsikter har förändrats sedan 2013. Vi kan inte se några dramatiska skillnader mellan 2013 och 2018, men de förändringar som vi kan notera har i huvudsak varit till det bättre.

Rektorer och lärare är överlag nöjda

Rektorerna framstår i undersökningen som i huvudsak nöjda med sin arbetsplats och sitt yrkesval. Drygt nio av tio högstadierektorer uppger att de är nöjda med sitt arbete. Det som framför allt påverkar rektorernas arbetstillfredsställelse är stödet från den övriga personalen på skolan. Vi vet också sedan den förra delredovisningen av resultaten att även lärarna överlag var nöjda med sitt arbete.²⁷

Att rektorer och lärare överlag är nöjda är en viktig och positiv grund för att fortsatt kunna utveckla den svenska skolan. Det är också ett tecken på att skolan i flera avseenden fungerar förhållandevis väl. I andra undersökningar har vi dessutom kunnat konstatera att även eleverna generellt sett är motiverade och trivs i skolan.²⁸

Tecken på att den professionella dialogen fungerar bättre

I Sverige samarbetar högstadielärarna med varandra i större utsträckning än vad lärarna i de flesta övriga nordiska länderna gör. Undantaget är Norge där lärare samarbetar i lika stor utsträckning som i Sverige. Samarbetet består framför allt i att lärare deltar i arbetslagsmöten och att de diskuterar elevernas kunskapsutveckling. Andelen lärare som uppger att de samarbetar har också ökat sedan TALIS 2013. Framför allt har högstadielärarna i större utsträckning deltagit i gemensam kompetensutveckling och utbytt undervisningsmaterial med kollegor.

Även andelen högstadielärare som uppger att de fått återkoppling på sin undervisning har ökat sedan TALIS 2013. Det handlar till exempel om åter-

²⁶ Skolverket (2019a).

²⁷ Skolverket (2019a).

²⁸ Skolverket (2019b).

koppling genom observation av undervisningen. Det var dock en högre andel av de mer erfarna lärarna, de som arbetat som lärare över fem år, som uppgav att de fått denna typ av återkoppling, jämfört med de mindre erfarna lärarna.

Att lärare i större utsträckning samarbetar samt ger och får återkoppling på sin undervisning är en mycket positiv utveckling. Som Skolverket uttryckte i sin senaste lägesbedömning är den professionella dialogen lärare emellan mycket viktig för undervisningens kvalitet och för likvärdigheten. Lärare kan inte arbeta isolerat utan att ta intryck från kollegor.²⁹ Att det är just samarbete i form av den professionella dialogen som ökar – deltagandet i gemensam kompetensutveckling, utbytet av undervisningsmaterial och återkoppling efter observation av undervisningen – är därför särskilt glädjande. Det är dock viktigt att inte bara de mer erfarna lärarna samarbetar på detta sätt. Huvudmän och rektorer behöver se till att även mindre erfarna lärare, som också kan förväntas vara mindre trygga i sin yrkesroll, deltar i den professionella dialogen.

Vi kan utifrån TALIS inte dra några slutsatser om varför samarbetet har ökat. Men regeringen har under denna period initierat en rad satsningar som innebär just gemensam kompetensutveckling och dialog mellan lärare, till exempel matematiklyftet, läslyftet och satsningen på specialpedagogik för lärande. Det är viktigt med en långsiktighet i denna typ av insatser och att skolhuvudmännen tar ansvar för att lärare ges möjlighet att samarbeta och utveckla sin kompetens.

Stressade rektorer och lärare är ett problem

Svenska rektorer och lärare upplever stress på ungefär samma nivåer som sina kollegor i OECD-länderna och i de övriga nordiska länderna. Därmed skulle man kunna hävda att stress inte är ett utmärkande problem för personalen i den svenska skolan. Men samtidigt är det en inte obetydlig andel rektorer och lärare som uppger att de är stressade. Andelen lärare i Sverige som upplever stress i arbetet är exempelvis drygt 40 procent oavsett vilken nivå de undervisar på. Dessutom finns det en tydlig könsskillnad bland lärarna där kvinnor är mer stressade än män.

Vi kan inte med hjälp av TALIS dra några slutsatser om hur stressen bland lärare och rektorer har utvecklats över tid. Men resultaten i TALIS 2018 stämmer väl överens med vad Skolverket kunnat se i den nationella undersökningen *Attityder till skolan 2019*. Där framgår att andelen lärare som uppger att de är stressade har minskat sedan 2012. Skillnaden i upplevd stress mellan kvinnor och män har också minskat under denna tid.³⁰

Framför allt är det administrativa arbetsuppgifter som orsakar stress för både rektorer och lärare. Över 60 procent av både rektorer och lärare uppger att administration orsakar ganska mycket eller mycket stress. Samtidigt kunde vi i den första delredovisningen av resultat från TALIS 2018 se att lärare uppger att de lägger något mindre tid på administration jämfört med TALIS 2013.

Sammantaget är bilden av lärares och rektorers stress alltså inte entydigt negativ. Men med tanke på den stora lärarbrist som kommer råda framöver är stressen bland lärare ändå oroväckande.³¹ Enligt TALIS 2018 finns det ett samband mellan att lärarna vill lämna yrket och deras upplevelse av stress. Svenska högstadielärare som känner sig *mycket* stressade löper mer än dubbelt så

29 Skolverket (2020).

30 Skolverket (2019b), s. 98.

31 Skolverket (2019c).

stor risk att lämna yrket inom fem år än övriga lärare. Det sambandet är ännu starkare för låg- och mellanstadielärare. I den första delredovisningen av resultaten från TALIS 2018 kunde vi också konstatera att rektorer och lärare hade varit jämförelsevis kort tid på sin nuvarande skola. Omsättningen på framför allt rektorsposten framstår som ett problem med tanke på vikten av kontinuitet i det pedagogiska ledarskapet på skolan. Det finns anledning för Skolverket att fortsätta analysera lärares och rektorers förutsättningar och för både staten och skolhuvudmännen att fortsatt uppmärksamma stress och arbetsmiljön i skolan.

Referenser

OECD (2018). *Teaching and Learning International Survey (TALIS) 2018 Conceptual Framework*. OECD Education Working Papers No. 187. <https://dx.doi.org/10.1787/799337c2-en>

OECD (2019a). *TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*. <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>

OECD (2019b). *TALIS 2018 Technical Report*.

OECD (2020). *TALIS 2018 Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued Professionals*. <https://doi.org/10.1787/19cf08df-en>

Skolverket (2014). *TALIS 2013. En studie av undervisnings- och lärmiljöer i årskurs 7–9*. Rapport 408.

Skolverket (2019a). *TALIS 2018. En studie om lärares och rektorers arbete i grund- och gymnasieskolan. Delrapport 1*. Rapport 481.

Skolverket (2019b). *Attityder till skolan*. Rapport 479.

Skolverket (2019c). *Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier*.

Skolverket (2020). *Skolverkets lägesbedömning 2020*. Rapport 2020:1.

Statistiska centralbyrån (2017). *Trender och prognoser 2017*.

Skolverket

www.skolverket.se